

TURGENYEV

RUDİN
II

Çeviren:
Memduh Tezel

Cumhuriyet

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 115

RUDİN

II

Bu kitabın hazırlanmasında MEB Rus Klasikleri dizisinde yayınlanan birinci baskısı temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

Yayına hazırlayan : Egemen Berköz
Dizgi: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
Eylül 2000

T U R G E N Y E V

R U D İ N

II

Çeviren: Memduh Tezel

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türlüüne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı
Hasan Âli Yücel

SUNUŞ

Cumhuriyet'le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi'nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuşkusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliği yineleyerek, Türk okuruna bir "Aydınlanma Kitaplığı" kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940'lı yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya başladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliği Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanmamış -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacağına kesinlikle inandığımız- dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

RUDÍN
II

VII

Ertesi gün pazardı, Natalya da yataktan geç kalkmıştı. Bir gün önce, akşama dek çok durgundu, gözyaşlarından utanıyordu ama belli etmiyordu, geceyi de rahatsız geçirmişti. Yan giyinmiş olarak piyanonun başına oturmuş, Matmazel Boncourt'u uyandırmamak için, ara sıra güçlükle duyulabilir akortlar alıyor ya da soğuk tuşlara alnını dayayarak uzun süre kıpırdamadan kalıyordu. Hep düşünüyordu: Rudin'in kendisi değil, onun söylediği bir söz kafasını yoruyor ve derin düşüncelere dalıyordu. Volintsev'i ara sıra anımsıyordu. Onun kendisini sevdiğini de biliyordu; ama düşüncesi onu hemen bırakıyordu. Tuhaf bir yürek çarpıntısı içindeydi. Sabahleyin çabucak giyenerak aşağı indi, annesiyle selamlaştıktan sonra, bir aralık yalnız başına bahçeye çıktı. Yağmakta olan yağmura karşın, hava sıcaktı, aydınlık ve ışıklı bir gündü. Duru gökte, alçak bulutlar güneşi örtmeden hafifçe kayıp gidiyor ve zaman zaman tarlaların üzerine ansızın sağanak yağmur iniyordu. İri, parlak damlalar, elma taneleri gibi kuru bir gü-rültüyle dökülüyorlardı; güneş, bunların titreşen ağı arasında oynuyordu; rüzgârın biraz önce dalgalandırdığı otlar, nemi susamışçasına yutuyor ve hiç kımıldamıyorlardı.

Damlalar altında ıslanan ağaçların tüm yaprakları hafif hafif titriyordu; kuşların ötüşleri kesilmiyor, yağmurun şarılırtısı altında onların cıvıltılarını dinlemek insana avuntu veriyordu. Tozlu yollardan yükselen duman, damlaların sık ve keskin çarpışlarıyla hafifçe alacalanıyordu. İşte bulut geçti, esmeye başlayan hafif rüzgâr, zümrüt yeşil ve altın sarısı otları birbirine katmaya başladı... Ağaçların birbirine yapışan yaprakları seyrekleşti. Her yandan güçlü, hoş bir koku yükseldi...

Natalya bahçeye indiği sırada, gözyüzü artık bulutlardan hemen tümüyle temizlenmişti. Gökten tazelik ve sessizlik esiyordu, gizli ve belirsiz duygulardan, yürekte tatlı bir üzüntü duyulan, o mutlu ve dingin sessizlik...

Natalya, iki yanı gümüş yapraklı akçakavak ağaçlarıyla kaplı yoldan aşağıya göle doğru gidiyordu; karşısına, birdenbire yerden biter gibi Rudin çıkıyordu.

Kız şaşırıldı. Rudin kızın yüzüne bakıyordu:

- Yalnız mısınız? diye sordu.

- Evet, yalnızım, dedi Natalya; ama, ben bir dakika için çıktım... Artık dönüyorum.

- Sizi geçireyim.

Kızla yan yana yürümeye başladı:

- Sizi üzgün gibi görüyorum? diye fısıldadı.

- Ben mi?.. Ben de sizin neşesiz durduğunuzu söylemek istiyordum.

- Belki... Zaman zaman böyle olurum.

- Bunun için benim daha çok nedenim var..

- Neden acaba? Benim üzülecek bir şeyim olmadığını mı sanıyorsunuz?

- Bu yaşta yaşamdan zevk almalısınız.

Natalya susarak birkaç adım attı.

- Dimitriy Nikolayic! diye seslendi.

- Efendim!

- Anımsıyor musunuz?... Dün yaptığınız karşılaştırmayı... anımsıyor musunuz?... Hani meşe ağacıyla...

- E, anımsadım. Ne oldu?

Natalya, Rudin'e göz ucuyla baktı.

- Siz., bununla ne demek istiyordunuz?

Rudin başını eğdi ve gözlerini uzaklara dikti.

- Natalya Alekseyevna!, diye söze başladı, kendine özgü ağırbaşlı ve dinleyene içinde saklı bulunanların onda birini bile söylemediğini düşündüren etkili anlatımıyla, Natalya Alekseyevna! Kendi geçmişim konusunda az konuştuğumun ayrımlarına vafmışsınızdır. Bazı teller var ki, onlara tuç el sürmek istemiyorum. Yüreğim., içimde olup bitenleri kim ve niçin öğrensin? Bunları sergilemek bana hep kutsallığı çiğnemek gibi gelirdi; ama size karşı içtenim; siz güvenimi kazandınız... Herkes gibi sevmiş olduğumu, acı çektiğimi sizden gizleyemem... Nerede ve nasıl? Bu konuda konuşmaya bile değmez; ama yüreğim pek çok sevinç ve pek çok üzüntü gördü.

Rudin biraz sustu; sonra:

- Size dün söylediğim, belki de benimle, benim şimdiki durumumla ilgilidir; ama her ne halse bundan söylemeye bile değmez. Yaşamın bu yönü benim için artık yok. Bana, şimdi yaysız bir arabayla güneşin altında, tozlu yollarda bir duraktan bir durağa sürüklenmekten başka bir şey kalmıyor... Hedefime ne zaman ulaşacağım, ulaşabilecek miyim, Tanrı bilir... İyisi mi, sizden söz edelim.

Natalya onun sözünü keserek:

. - Demek ki, Dimitriy Nikolayic, yaşamdan bir şey beklemiyorsunuz!

- Oh, hayır! Çok şeyler bekliyorum, ama kendim için değil.. Eylemden, eylemin mutluluğundan hiçbir zaman vazgeçmeyeceğim; ama zevklerden vazgeçtim. Umutlarım, düşlemlerim ve kişisel mutluluğum arasında ortak hiçbir şey yoktur. Aşk (bu sözü söylerken omuzjannı silk-ti).. aşk, benim için değildir; ben... aşka layık değilim; seven kadın, erkeği tam olarak istemekte haklıdır, oysa ben kendimi tümüyle buna adayamam. Üstelik, hoş gidebilme isteği delikanlılıkta güçlüdür; bense epey yaşlandım. Ben başkalarını nasıl kandırabilirim? Tanrı vere de kendimi kurtarsam!

- Anlıyorum, diye fısıldadı Natalya, büyük davalar peşinde koşanlar, kendilerini düşünmemelidir; acaba bir kadın böyle bir erkeği beğenecek durumda değil midir? Tersine, öyle sanıyorum ki bir kadın böyle bir bencile... Sizde göre, genç erkeklerin ve delikanlıların hepsi bencildir ve hepsi sevdikleri zaman bile yalnızca kendilerini düşünürler, öyle mi? inanın ki, kadın yalnızca özveriyi anlamakla kalmaz; kendinden özveride bulunmasını da bilir.

Natalya'nın yanakları hafifçe kızardı, gözleri parıldıdı. Rudin'le tanıştığı zamana dek, hiçbirzaman böyle uzun ve böyle ateşli bir konuşma yapmamıştı.

Rudin, alçakgönüllü bir gülümsemeyele:

- Kadının rolü konusundaki kanımı siz birçok kez işitmişsinizdir; biliyorsunuz ki, bana göre, Fransa'yı yalnızca Jeanne dArc kurtarabilirdi. Ama asıl sorun bunda değil. Siz yaşamın eşğindesiniz. Sizin geleceğinzden söz et-

mek hem neşeli bir iş, hem de yararsız değil. Bakın; biliyorsunuz, ben sizin arkadaşınızım; evinizde bir akraba gibiyim... Bu yüzden sorumun bir küstahlık sayılmayacağına inanıyorum. Söyleyin bakayım, yüreğiniz şu ana dek rahat mıydı?

Natalya'yı bir yürek çarpıntısı kapladı ve yanıt vermedi. Rudin durakladı, kız da durdu.

Rudin:

- Bana darılmıyorsunuz, değil mi? diye sordu.

Natalya:

- Hayır, dedi, ama hiç beklemiyordum ki, bana...

- Ancak, diye Rudin sözünü sürdürdü, bana yanıt veremeyebilirsiniz. Gizinizi biliyorum.

Natalya birden ona korkuyla baktı.

- Evet... evet... Kimden hoşlandığınızı biliyorum. Ondan daha iyisini seçemeyeceğinizi de size söylemek zorundayım. Çok iyi bir insandır o; sizi mutlu etmesini bilecektir; yaşamın yükü onu çiğnemiş değildir; ruh olarak içten ve açıktır... Sizin mutluluğunuzu sağlayabilir.

- Kimden söz ediyorsunuz, Dimitriy Nikolayıç?

- Yoksa kimden söz ettiğimi anlayamıyor musunuz?

Elbette, Volintsev'den. Ne? Sanki bu doğru değil mi?

Natalya, Rudin'den biraz uzaklaştı. Bütünü afallamıştı.

- Sanki o sizi sevmiyor mu? İnsaf edin! Sizden gözünü ayırmıyor, her davranışınızı izliyor; sonra, aşk saklanabilir mi? Siz de ona ilgi duymuyor musunuz? Anladığıma göre, o, annenizin de hoşuna gidiyor... Sizi seçiminiz...

Natalya, şaşkınlıkla elini yakındaki bir fidana uzatarak onun sözünü kesti:

- Dimitriy Nikolaiyiç, doğrusu, bundan söz etmek tuhafıma gidiyor; ama inanın ki siz yanılıyorsunuz.

Rudin:

- Ben mi yanılıyorum? dedi. Sanmam... Sizinle tanışalı çok olmadı; ama sizi artık iyice tanıdım. Öyleyse sizde açıktan açığa gördüğüm bu değişiklik nedir? Yani, siz altı hafta önce ilk gördüğüm zamanki gibi misiniz?.. Hayır, Natalya Alekseyevna, yüreğiniz pek de boş değil.

Natalya ancak anlaşılır biçimde:

- Belki de... dedi; ama ne de olsa yanılıyorsunuz.

Rudin:

- Nasıl olur? diye sordu.

- Bırakın beni, bana bir şey sormayın, diye karşı çıktı Natalya ve çabuk adımlarla eve doğru yürüdü. İçinde birdenbire duymaya başladığı şeylerden kendi de korkmuştu.

Rudin, arkasından yetişerek onu durdurdu.

- Natalya Alekseyevna! diye konuşmaya başladı, bu konuşma böyle bitemez; bu, benim için de çok önemli... Sizi nasıl anlamalıyım?

- Bırakın beni! diye yineledi Natalya.

- Natalya Alekseyevna, Tanrı aşkına!

Rudin'in yüzünde heyecan belirdi, rengi soldu.

Natalya:

- Siz her şeyi anlıyorsunuz, beni de anlamanız gerek! dedi, elini çekti ve hiçbir yana bakmadan yürüdü.

Arkadan Rudin:

- Tek bir söz! diye haykırdı.

Kız durdu, ama geri dönmedi.

- Siz benden, dünkü karşılaştırmayla ne demek iste-

diğimi sordunuz. Bilin ki sizi aldatmak istemiyorum. Ben kendimden, keadi geçmişimden ve sizden söz ettim.

- Ne? Benden mi?

- Evet, sizden; yine söylüyorum, sizi aldatmak istemem... O zaman nasıl bir duygudan söz ettiğimi şimdi biliyorsunuz... Bugüne dek ben hiçbir zaman cesaret edip de...

Natalya birdenbire yüzünü elleriyle örttü ve eve doğru koşmaya başladı.

Rudin'le arasındaki konuşmanın bu beklenmedik sonucundan öyle şaşırılmıştı ki, yanından koşup geçtiği Volıntsev'i bile görmedi. O, arkasını bir ağaca dayamış, kıpırdamadan duruyordu. Çeyrek saat önce Darya Mihaylovna'nın evine gelmiş ve ev sahibesini konuk odasında bulmuştu; bir iki söz konuştuktan sonra sessizce çıkmış ve Natalya'yı aramaya koyulmuş, âşıklara özgü bir önseziyle doğru bahçeye inmişti. Natalya'yı bakışıyla izledikten sonra ağaçtan ayrılarak, niçin ve nereye olduğunu bilmeden bir iki adım attı. Yaklaşınca, Rudin onu gördü, ikisi de birbirlerinin gözünün içine baktılar, eğilerek selam verdiler ve konuşmadan uzaklaştılar.

Her ikisi de, "Bu böyle bitmeyecektir," diye düşündü.

Volıntsev, bahçenin ta ucuna dek yürüdü. Bu durum onu çok üzmüştü; gördükleri yüreğine kurşun gibi çökmüştü; damarlarındaki kan ara sıra öfkeyle hızlanıyordu. Yağmur gene çiselemeye başladı. Rudin kendi odasına döndü. O da rahat değildi: Kafasındaki düşünceler bir fırtınayı andırıyordu. Genç ve dürüst bir ruhun safça ve umulmadık duygusu, herkesin erincini kaçırabilir.

Sofrada olağandışı bir durum vardı. Natalya yüzü sol-

muş, iskemlede zor duruyor ve gözlerini yerden kaldırmıyordu. Volmtsev her zamanki gibi onun yapanda oturmuş, zaman zaman onu zorla konuşturuyordu. Raslantı olarak, o gün Pigasov da Darya Mihaylovna'nın evinde yemektedir. Masa başında herkesten çok konuşan oydu. Söz arasında, insanların da, köpekler gibi kuyruksuzlar ve uzun kuyruklular diye ikiye ayıramayacağını kanıtlamaya kalkıştı:

- İnsanlar, ya doğuştan ya da kendi yanlışlarından dolayı kuyruksuz kalırlar, diyordu. Kuyruksuz olmak kötüdür; böyle kimseler, hiçbir şeyi başaramazlar, bunların kendi kendilerine inançları yoktur; ama uzun ve tüylü kuyruğu olanlar, mutludur. Bu gibiler kuyruksuzlardan daha kötü, daha zayıf da olsalar, kendilerinden emindirler; kuyruğu salıverdi mi, herkes bundan zevk alır. Şaşılacak olanı şu ki, kuyruk, vücudun tümüyle gereksiz bir bölümüdür, öyle değil mi? Kuyruk neye yarar? Oysa herkes iyi yönlerimiz konusunda kuyruğumuza göre yargılıyor bizi.

Pigasov, derin bir göğüs geçirdikten sonra:

- Ben kuyruksuzlardırım, diye ekledi ve asıl can sıkıcı olanı da, kuyruğumu kendim koparmış olmamdır, dedi.

Rudin, ilgisiz bir tavırla:

- Yani, sizden çok daha önce La Rochefoucault'nun söylediğini yinelemek istiyorsunuz: "Kendinden emin ol ki, başkaları da sana inansınlar". Burada kuyruğun ne işi var, anlamıyorum.

Volmtsev, kesin bir sesle ortaya konuşmaya başladı:

- İzin verin, derken gözleri panıladı, izin verin de, herkes ne diyecekse istediği gibi anlatsın, dedi. Baskıdan söz ediyorlar.. Bana kalırsa, akıllı diye anılan kimselerin baskısından kötüsü yoktur. Tanrı belalarını versin!

Vohntscv'in bu sözleri herkesi şaşırttı, hepsi sindi. Rudin, onun.yüzüne baktı, ama bakışına dayanamayarak döndü, gülümsedi ve ağzını bile açmadı. ...

Pigasov, "Hoppalaa! Desene, sen de kuyruksuzsun!" diye düşündü. Natalya'nın korkudan ödü patlayacaktı. Darya Mihaylovna, Volıntsev'e uzun uzun ve şaşkınlıkla baktıktan sonra, ilk konuşan o oldu ve bakanlardan N.N.'nin köpeğinin olağanüstü güzel olduğundan söz etmeye başladı.

Öğle yemeğinden sonra, Volıntsev çok durmadı. Natalya ile vedalaşırken, dayanamayarak, ona:

- Neden böyle suçluymuş gibi şaşkın duruyorsunuz? Siz hiç kimseye karşı suçlu olamazsınız! dedi.

Natalya hiçbir şey anlamadı, yalnızca arkasından baktı. Çaydan önce Rudin ona yaklaştı ve gazetesini almış gibi masaya eğilerek:

- Bütün bunlar düş gibi, değil mi? Sizi kesinlikle yalnız görmem gerekiyor... Bir dakikacık bile olsa...

Rudin, sonra Matmazel Boncourt'a dönerek:

- işte aradığınız yergi, dedi ve yeniden Natalya'ya eğilerek, fısıltıyla:

- Saat ona doğru terasta olmaya çalışın; sizi leylaklı kameriyede bekleyeceğim... dedi

Akşamın kahramanı Pigasov'du. Rudin, er meydanını ona bırakmıştı. Pigasov, Darya Mihaylovna'yı çok güldürüyordu; önce, otuz yıl boyunca karısının eteğinin altında bir kılıbık olarak yaşayan ve son derece kadınlaşan bir komşusunu anlatıyordu; adamcağız bir gün, Pigasov'la yürüyormuş, küçük bir çamur birikintisini atlarken cüppesinin eteklerini eliyle, tam kadınların eteklerini topladıkları

gibi toplamış. Sonra da, ilk zamanlar mason, sonra karaduygulu ve daha sonra da banker olmak isteyen bir çiftlik sahibini anlattı.

Pigasov ona:

- Filip Stepaniç, masonken nasıldınız? diye sormuş.

- Nasıl olduğumu biliyorsunuz; serçe parmağımda upuzun bir tırnak bırakmıştım.

Ama, Darya Mihaylovna, Pigasov'un aşktan söz etmeye başlayarak, kadınların kendisi için de göğüs geçirdiklerine onu inandırmaya çalıştığı sırada katıla katıla gülüyordu; ateşli bir Alman kadınının ona "İştah açıcı Afrikancığım", "Nonoşum" dediğini anlatıyordu. Darya Mihaylovna gülüyor, Pigasov da yadsımıyordu; söylediğine göre zaferleriyle gerçekten övünmeye hakkı vardı; bir kadını kendisine âşık etmekten kolay bir şey olmadığını ileri sürüyordu. Bunun için herhangi bir kadına on gün sırayla dudaklarında cennetin, gözlerinde de mutluluğun saklı olduğunu; öteki kadınların, onun yanında sıradan birer paçavra olduklarını söylerseniz, böyle bir kadın on birinci gününü, cennetin dudaklarında, mutluluğun da gözlerinde gizli olduğuna inanarak sizi sevecektir. Dünyada her şey olabilir. Kimbilir, belki de Pigasov haklıdır.

Saat dokuz buçukta, Rudin artık kameriyedeydi. Gökyüzünün uzak ve solgun derinliğinde tek tük yıldızlar parıldamaya başlamıştı; batıda güneşin kızıllığı belli oluyordu. Orada, gökyüzü daha açık ve daha temizdi; yarım daire biçiminde olan ay, salkındı kayın ağaçlarının siyah ağları arasında altın gibi parlıyordu. Öteki ağaçlar, yapraklarının arasından parıldayan göz gibi deliklerle ya çatmış birer devi andırıyor ya da karanlık bir yığın oluş-

turuyorlardı. Bir tek yaprak kıvıldamıyordu; leylaklarla akasyaların üst dalları, sanki bir şeye kulak veriyor ve sıcak havada geriniyorlardı. Yakındaki ev kapkara görünüyordu; ışıklarla aydınlanan uzun pencereler kızılıntrak bir ışık halinde belli oluyordu. Akşam dingin ve sessizdi; ama bu sessizlikte, tutkulu, boğuk bir göğüs geçirme duyumsanıyordu.

Rudin, kollarını göğsünde kavuşturmuş, çevreye dikkatle kulak veriyordu. Yüreği hızla çarpıyor, o da soluğunu, elinde olmadan tutuyordu. Sonunda hafif ve hızlı adım sesleri işitti; Natalya kameriyeye girdi.

Rudin ona doğru atıldı ve ellerini yakaladı. Elleri buz gibiydi.

Titrek bir fısıltıyla:

- Natalya Alekseyevna! dedi; sizi görmek istiyordum., yarını bekleyemedim. Size bu sabah bile, hiç de kestiremediğim ve açıklayamadığım bir şeyi söylemem gerekiyor; sizi seviyorum!

Natalya'nın Rudin'in avuçlarındaki elleri hafifçe ürperti.

- Sizi seviyorum, diye yineledi, hem de böyle uzun zamandan beri nasıl yanılabilmişimi, sizi çoktan beri sevdiğimi nasıl anlayamadım!.. Ya siz Natalya Alekseyevna, söyleyin, siz?

Natalya güçlkle soluk alabiliyordu.

- Görüyorsunuz, buraya geldim, diyebildi.
- Hayır, söyleyin, beni seviyor musunuz?
- Sanıyorum ki... evet... diye fısıldadı.

Rudin, kızın ellerini daha çok sıkarak, onu kendine doğru çekmek istedi.

Natalya çevresine bakındı. • ; ,

- Bırakın beni, korkuyorum, sanıyorum ki biri bizi dinliyor... Tanrı aşkına, dikkatli olun. Volintsev bir şeyler seziyor.

- Tanrı yardımcısı olsun! Gördünüz ya, ona bugün yanıt bile vermedim... Ah, Natalya Alekseyevna, bilseniz nasıl mutluyum. Bizi artık hiçbir şey ayıramaz!

Natalya onun gözlerine baktı.

- Bırakın beni diye fısıldadı, gitmeliyim.

- Bir dakika, diye Rudin söze başladı...

- Hayır, bırakın beni. bırakın..

- Yoksa benden korkuyor musunuz?

- Hayır, hayır, ama zamanıdır...

- Öyleyse bir kez daha yineleyin...

- Mutlu olduğunuzu söylüyorsunuz, öyle mi? diye sordu.

- Ben mi? dünyada benden daha mutlu bir kimse yoktur. Yoksa, kuşkunuz mu var?

Natalya başını kaldırdı. Kameriyenin gizemli gölgesinde, gecenin göklerinden düşen aydınlıkta, onun soylu, genç ve coşkulu olan solgun yüzü çok güzeldi.

- Öyleyse bilin ki, diye söze başladı, ben sizin olacağım.

Rudin:

- Oh! Tanrım! diye haykırdı...

Natalya onun elinden kurtuldu ve kaçtı. Rudin, biraz durduktan sonra ağır adımlarla kameriyeden çıktı. Ay ışığı yüzünü aydınlattı; dudaklarında bir gülümseme vardı.

Rudin, hafifçe:

- Mutluyum, dedi. Sonra da kendi kendisini inandırmak ister gibi, evet... mutluyum, diye yineledi.

Vücutunu doğrulttu, kıvrık saçlarını silkti ve elini kolunu neşeyle sallayarak, çevik adımlarla bahçeye doğru yürüdü.

Bu arada, leylaktı kameriyenin yanındaki yapraklar kımıldadı ve Pandelevski ortaya çıktı. Sakınarak çevresine bakındı, başını salladı, dudaklarını sıktı, "Öyle mi! Bunun Darya Mihaylovna'ya bildirilmesi gerek!" dedi ve gözden yitti.

VIII

Volıntsev eve döndüğünde öyle üzgün ve öyle neşesizdi, kız kardeşine öyle isteksiz yanıt veriyordu ve çalışma odasına öyle çabuk kapandı ki, kız kardeşi Lejnevi çağırmak için adam göndermeye karar verdi. Zor anlarında, hep ona başvururdu. Lejnevi, ertesi gün geleceği haberini gönderdi.

Volıntsev ertesi sabah da neşelenmedi. Çaydan sonra işe gitmek istiyordu, ama kaldı, her zaman pek yapmadığı halde divana uzanıp kitap okumaya başladı. Volıntsev yazına karşı ilgi duymaz, şiirlerden de adeta korkardı. "Bu da şiir gibi anlaşılmaz bir şey," der ve sözlerini haklı göstermek için de, Aybulat'ın şu dizelerini öne sürerdi:

*Yaslı günler bitinceye dek,
Ne gururlu deneyim, ne mantık
Elleriyle koparamaz
Kanlı yaşamın minelerini.*

Aleksandra Pavlovna kardeşine telaşla bakıyor, ama onu sorularıyla rahatsız etmiyordu. Kapının önünde bir araba durdu. Kadın, "E, hele şükür, Lejnevi geldi," diye düşündü. Hizmetçi içeriye girdi ve Rudin'in geldiğini haber verdi.

Volıntsev kitabı yere attı ve başını kaldırdı.

- Kim gelmiş? diye sordu.

Uşak:

- Dimitriy Nilolayıç Rudin, diye yineledi.

Volıntsev kalktı:

- Buyur et, gelsin dedi; sen de, kardeşim, diyerek Aleksandra Pavlovna'ya döndü:

- Bizi yalnız bırak.

Kız:

- Niye sanki? diye söze başladı...

- Ben biliyorum, diye sinirli sinirli ekledi, senden rica ediyorum.

Rudin içeriye girdi. Volıntsev onu soğuk bir edayla selamladı, odanın ortasında olduğu halde ona elini bile uzatmadı.

Rudin:

- Doğru söyleyin, beni beklemiyordunuz değil mi? diye söze başladı ve şapkasını pencereye bıraktı.

Volıntsev'in dudakları hafifçe kıpırdıyordu; zor durumdaydı, ama şaşkınlığını gizlemeye çalışıyordu:

- Doğru, sizi hiç de beklemiyordum, diye onun sözünü kesti, dün olup bitenden sonra, gönderdiğiniz birini beklemek daha yerinde olurdu.

Rudin otururken:

- Ne demek istediğinizi anlıyorum, diye mırıldandı, ve açık konuşmanıza çok sevindim. Böylesi çok daha iyi. Soylu bir adama gelir gibi, size kendim geldim.

Volıntsev:

- Acaba iltifatsız olmaz mı? dedi.

- Niçin geldiğimi açıklamak istiyorum.

- Tanışıyoruz; ziyaretime gelemez misiniz? Hem de ziyaretinizle beni ilk kez onurlandırmıyorsunuz ki!

Rudin:

- Ben, soylu bir adamın bir soyluyu ziyaret etmesi gibi size geldim, diye yineledi, şimdi, kendimi vicdanınıza bırakıyorum! Size tam bir güvenim var.

Volıntsev, hep eski durumunda duruyor, Rudin'e asık bir yüzle bakıyor ve ara sıra bıyıklarının uçlarını çekiştiriyordu.

- Konu nedir? diye sordu.

- İzin verin., anlaşmaya geldim, elbette; ama, bu öyle birdenbire olamaz ki...

- Niye olmasın?

- Buna üçüncü bir kişi de karışıyor...

- Nasıl üçüncü bir kişi?

- Sergey Pavliç, siz beni anlıyorsunuz.

- Dimitriy Nikolayic, sizi hiç de anlamıyorum.

- İstiyorsunuz ki...

- İstiyorum ki, kestirme konuşalım... diyerek, Volıntsev onun sözünü kesti.

Öfkesi ciddileşmeye başlamıştı.

Rudin kaşlarını çattı.

- İzin verin., şimdi yalnızız... Size söyleyeyim. Ancak, siz sanırım işi anlıyorsunuz.

Volıntsev sabırsızlıkla omuzlarını kaldırdı.

- Natalya Alekseyevna'yı sevdiğimi söylemek zorundayım; onun da beni sevdiğini düşünmek hakkımdır.

Volıntsev'in rengi attı, ama hiç yanıt vermedi, pencereye doğru gitti ve arkasını döndü.

- Anlıyorsunuz ki Sergey Pavliç, diye Rudin konuşmasını sürdürdü, emin olmasaydım...

Vöhntsev, onun sözünü hemen keserek:

- Rica ederim! Hiç de kuşku duymuyorum, dedi... Sanki ne olacak! Hayırlı olsun! Bu haberi gelip de bana vermeye sizi hangi şeytan dürttü? Bu işte rolüm ne ki?... Kimi sevdiğinizden ya da sizi kimin sevdiğinden bana ne? Doğrusu anlayamıyorum.

Volntsev pencereye bakmayı sürdürüyordu. Sesi boğuktu.

Rudin ayağa kalktı:

- Sergey Pavliç, neden size gelmeye karar verdiğimi ve neden aramızdaki., karşılıklı sevgimizi gizlemek zorunluluğunu bile duymadığımızı söyleyelim. Size büyük saygım vardır; bakın size niçin geldim; istemiyordum., ikimiz de karşınızda güldürü oynamak istemiyorduk. Natalya Alekseyevna'ya karşı olan duygularınızı biliyorum. İnanın, ben değerimin ne olduğunu biliyorum; onun yüreğindeki yerinizi almaya ne denli az layık olduğumu anlıyorum; ama, bunun böyle olması yazgıysa, yalan, hile ve yapmacık şeyler daha mı iyiydi? Anlaşmazlıklara ve hatta dün yemek sırasında ortaya çıkan olay gibi sahnelere yol açmaktan daha iyi değil midir? Sergey Pavliç, kendiniz söyleyin.

Volntsev kendi kendini yatıştırmaya çalışır gibi, kollarını göğsünde kavuşturmuştu. \

Rudin:

- Sergey Pavliç, diye sürdürdü, sizi gücendirdim, bunu anlıyorum; ama bizi anlayın... Size olan saygımızı kanıtlamak için başka bir yol olmadığını ve sizin içten soyuluşunuzun değerini bildiğimizi anlayın. İçtenlik, bir başkasıyla tam bir içtenlik yersiz olurdu; ama sizinle., bu bir

görev olmuştı. Gizimizin elinizde olduğunu düşünmek, bize zevk veriyor.

Volintsev, zorlama bir kakhaha salıverdi:

- Güveninize teşekkürler! diye haykırdı; yalnızca, şuna dikkat buyurun ki, ne sizin gizinizi öğrenmek, ne de kendi gizimi vermek isterdim. Oysa siz onu malınız gibi kullanıyorsunuz. Ama, izin verin; biz diye konuşuyorsunuz. Demek ki, sizin bu ziyaretinizden ve ziyaretinizin amacından Natalya Alekseyevna'nın da haberi olduğunu düşünebilirim. • ' ,

Rudin biraz bozuldu.

- Hayır, ben amacımı Natalya Alekseyevna'ya bildirmemiştim; ama onun da benim düşüncelerime katılacağını biliyorum.

Volintsev biraz sustuktan, parmaklarını pencerenin pervazında trampet çalar gibi tıkırdattıktan sonra, konuşmaya başlayarak:

- Bunların hepsi çok iyi, dedi. Gerçi, açık söyleyeyim, bana karşı daha az saygı besleseydiniz, daha iyi olurdu. Doğrusunu söyleyeyim, bu saygınızın hiç gereği yok; şimdi sizin benden istediğiniz nedir, onu anlayalım.

- Ben hiçbir şey istemiyorum. Yo., hayır! Ben yalnızca bir şey istiyorum: Beni sinsi, hileci bir adam saymamanızı ve beni anlamanızı istiyorum. Umuyorum ki, içtenliğimden artık kuşku duymazsınız. Sergey Pavliç, istiyorum ki, arkadaşça ayrılalım; bana elinizi eskisi gibi uzatmanızı istiyorum.

Volintsev'e yaklaştı.

Dönerek bir adım geri çekilen Volintsev:

- Beni bağışlayın, saygıdeğer efendim, diye mırıldan-

dı, niyetlerinizin tümüyle yerinde olduğunu kabule hazırım; bütün bunlar iyi, güzel; hatta doğru olduğunu düşünelim; ama biz sıradan ve alçakgönüllü insanlarız, sizinki gibi yüksek zekâların hamlelerine karşılık verecek durumda değiliz. Size içten görünen şey, bize can sıkıcı ve yersiz görünüyor. Size yalın ve açık görünen, bize karışık ve karanlık geliyor. Bizim gizlediklerimizle siz övünüyorsunuz; sizi nasıl anlayabiliriz? Kusuruma bakmayın; sizi arkadaş da sayamam; size elimi de uzatamam. Bu belki küçüklük olur ama, zaten ben de küçüğüm.

Rudin şapkasını pencereden aldı; acıklı bir sesle:

- Sergey Pavliç! dedi, bağışlayın; ben umutlarımda alındım. Benim ziyaretim, gerçekten oldukça tuhaftı; ama ben, sizin... (Vohntsev bu sırada sabırsız bir hareket yaptı.) Özür dilerim, artık bundan söz edecek değilim. Her şeyi gözden geçirince görüyorum ki, siz haklısınız ve başka türlü de davranamazdınız. Beni bağışlayın ve hiç olmazsa son niyetlerimin temizliğine sizi inandırayım. Sizin alçakgönüllülüğünüzden eminim.

Vohntsev, öfkeden titreyerek:

- Artık çok oluyorsunuz! diye bağırды, sizin güveninize hiç de gereksinmem yok, bunun için alçakgönüllülüğüme güvenmeye hiç de hakkınız yoktur.

Rudin bir şey söylemek istiyordu, ama yalnızca ellerini açtı, selam verdi ve çıkıp gitti; Vohntsev de kendini divana atarak yüzünü duvara çevirdi.

Kapıdan, Aleksandra Pavlovna'nın:

- Yanına gelebilir miyim? diyen sesi duyuldu.

Vohntsev hemen yanıt vermedi ve eliyle çabucak yüzünü sildi. Hafifçe değiştirilmiş bir sesle:

- Hayır Şaşa, biraz bekle, dedi.

Aradan yarım saat geçince, Aleksandra Pavlovna gene kapıya geldi:

- Mihaylo Mihayliç gelmiş, görüşmek istiyor musunuz? diye sordu.

Volintsev:

- İstiyorum, dedi, gönder onu buraya.

Lejnevi içeriye girdi:

- Ne var, yoksa hasta mısın? diye sordu ve divanın yanında duran koltuğa oturdu.

Volintsev hafifçe kalktı, dirseğine dayandı, dostunun yüzüne uzun uzun baktı ve Rudin'le aralarında geçen konuşmayı ona sözcüğü sözcüğüne anlattı. Natalya'ya karşı olan duygularından Lejnevi'e hiç söz etmemişti; ama bunların Lejnevi için bir giz olmadığını seziyordu.

Volintsev anlatmasını bitirir bitirmez, Lejnevi:

- E, kardeş, ben bu işe şaştım kaldım, dedi. Ben ondan her türlü acayıpliği bekliyordum, ama bu yaptığı... Bununla birlikte, bu konuda kendini gösterdi.

Heyecanlanan Volintsev:

- Rica ederim! Bu doğrudan doğruya yüzüzlüktür. Onu az daha pencereden fırlatacaktım! Benim karşımda övünmek mi istedi, yoksa korktu mu? Ne hakla? Bu durumda bir insanın yanına gitmeye nasıl cesaret edersin?..

Volintsev elini savurdu ve sustu.

Lejnevi:

- Hayır kardeşim, sorun bu değil, diye dinginlikle söze başladı, buna belki de inanmazsın, ama o bunu iyi bir düşünceyle yapmış olacak, vallahi. Görüyorsun ya, soylu ve içtendir; ağzını açmak, güzel konuştuğunu göstermek

için fırsat da buluyor; bak, bize gereken nedir, biz neden yoksun olarak yaşayamayız. Dili, onun düşmanıdır; ama aynı zamanda ona çok da yardımı dokunuyor.

- Nasıl bir ağırbaşlılıkla girip de konuştuğunu düşünemezsin!

- Eh, bunsuz da olamaz; ceketini bile, kutsal bir görev yapıyormuş gibi ilikler. Onu tek başına bir odaya kapatır ve bir köşeden onun orada çevreye nasıl buyruklar savurduğunu gözetlerdim. Üstelik, bir de yalın olmaktan söz ediyor!

Volıntsev:

- Söylesene bana kardeşçğim, nedir bu Tanrı aşkına? Felsefe midir, nedir?

- Sana nasıl söyleyeyim? Bir yandan felsefe gibi görünüyor; öte yandan hiç de öyle gözüküyor. Her türlü saçmayı da felsefeye yüklemek doğru olmaz.

Volıntsev onun yüzüne baktı:

- Söyledikleri yalan olmasın, ne dersin?

- Hayır oğlum; aldatmadı. Bununla birlikte, biliyor musun ne? Bu konuda bu kadar konuştuğumuz yeter. Ver, kardeşçğim, çubuklarımızı tüttürelim. Aleksandra Pavlovna'yı da buraya çağıralım. Onun yanında daha tatlı konuşuluyor ve daha kolay susuluyor. Bize çay ikram eder.

Volıntsev:

- İyi ya, dedi; sonra da, Şaşa gel! diye haykırdı. Aleksandra Pavlovna içeri girdi. Lejnev onun elini yakaladı ve dudaklarına sımsıkı bastırdı.

Rudin evine karışık ve tuhaf bir ruh durumunda döndü. Kendi kendine kızıyor, kendisini bağışlanmaz bir acelecilikle ve çocuklukla suçluyordu. "Az önce yapılan bir budalalığı anlamak gibi can sıkıcı bir şey yoktur," sözü boşuna söylenmemiş.

Pişmanlık Rudin'i kemiriyordu.

Dişleri arasından, "Beni şeytan çekti," diyordu, "Şu çiftçinin yanına gitmek! Bu nereden de aklıma geldi? Yalnızca küstahlık işiteyim diye mi?..."

Darya Mihaylovna'nın evinde olağanüstü bir şeyler oluyordu. Ev sahibi kadın ortalarda görünmüyordu; öğle yemeğine de gelmemişti. Yanma girip çıkan tek kişi olan Pandelevski'nin güvenle belirttiğine göre, bayanın başı ağnyormuş. Rudin, Natalya'yı da görmedi; kız, Matmazel Boncourt'la birlikte odasında oturuyordu. Yemek odasında onunla karşılaşınca, kız kendisine öyle acıklı bir bakışla baktı ki, yüreği titredi. Yüzü değişmişti, dünden beri sanki başına bir yıkım gelmişti. Belirli olmayan bir takım sezislerin üzüntüsü Rudin'i ezmeye başlamıştı. Bunu unutmamak için Basistov'la ilgilenmeye başladı; onunla çok konuşuyordu; onun ateşli ve canlı bir delikanlı olduğunu; coşkusu, umutları ve sarsılmamış bir inancı bulunduğunu görmüştü. Darya Mihaylovna, akşamüstü iki saat kadar konuk odasında gözüktü. Rudin'e karşı güler yüzlüydü; ama kendisini biraz uzak tutuyor, ya gülümsüyor, ya kaşlarını çatıyor, bir şeyler anlatmak istercesine burnundan konuşuyordu. Durumunda ve tavrında bir saraylılık ve soyululuk edası vardı. Son zamanlarda sanki Rudin'e karşı biraz soğuk davranıyordu. Omzu üzerinden kadının dimdik

duran başına bakarken, "Bu bilmece de nedir acaba?" diye düşünüyordu.

Bilmecenin çözülmesini uzun zaman beklemedi. Gece saat on ikiye doğru odasına dönerken, karanlık koridordan geçti. Biri, birdenbire eline bir kâğıt tutuşturdu. Çevresine bakındı; Natalya'nın oda hizmetçisini andıran bir kız yanından uzaklaşıyordu. Odasına girince, hizmetçisini gönderdi. Kâğıdı açtı ve Natalya'nın kendi eliyle yazdığı şu satırları okudu:

"Yarın sabah saat yedide, daha geç değil, meşe ormanının arkasındaki Avdühin Gölüne gelin. Başka herhangi bir zaman olmaz. Bu, son buluşmamız olacak ve her şey bitmiş sayılacaktır, gelerseniz... Gelin, karar vermek gerekiyor..."

Not: Gelmezsem, artık görüşmeyeceğiz demektir; o zaman size bildiririm..."

Rudin düşünceye daldı, kâğıdı elinde evirdi çevirdi, yastığının altına soktu, soyundu, yattı. Ama hemen uyuyamadı; sonra tavşan uykusuna daldı ve uyandığında saat beş bile değildi.

IX

Natalya'nın Rudin'le buluşma yeri olarak gösterdiği Avdühin Gölü, çoktan beri göl olmaktan çıkmıştı. Otuz yıl önce suyu akıp gitmişti ve o zamanlardan beri bırakılmış bir durumdaydı. Yalnızca, bu çukurun bir zamanlar kalın bir çamur tabakasıyla kaplı dümdüz dibinden ve bent kalıntılarından buranın bir göl olduğu anlaşılabilirdi. Burada bir çiftlik evi vardı. Ama çoktan beri onun da yerinde yeller esiyordu. İki ulu çam ağacı, evi anımsatıyordu. Rüzgâr burada ağaçların yüksek ve seyrek yeşilliklerini her zaman hışırdatır ve canlı canlı inletirdi. Çamların dibinde işlenmiş korkunç bir cinayetle ilgili söylentiler halk arasında dolaşüyor ve bu ağaçlardan hiçbirinin, bir kimsenin ölümüne neden olmadan devrilmeyeceği de söyleniyordu. Burada bulunan üçüncü bir çam ağacı, bir fırtınada yere yıkılınca, küçük bir kızı ezmişti. Eski gölün çevresindeki bu yerler tekin sayılmazdı; ıssız, çıplak ve iç kapayıcıydı; güneşli günlerde bile, yakındaki, çoktan ölmüş ve kurumuş meşe ormanı yüzünden daha da ıssız ve sıkıntılı görünüyordu. Kocaman ağaçların seyrek, boz renkli dalları, alçak fundaların üstüne üzünçlü düşlemler gibi sarkıyorlardı. Onlara bakmak, insana korku veriyordu; sanki kötü yürek-

li yaşlılar başbaşa vermiş, kötü şeyler kuruyorlardı. Dar ve az çiğnenmiş bir patika yana sapıyordu. Zorunlu olmadıkça Avdühin Gölü yakınlarından kimse geçmezdi. Natalya, bilerek böyle ıssız bir yer seçmişti. Darya Mihaylovna'nın evinden buraya ancak yarım verstlik bir uzaklık vardı.

Rudin Avdühin Gölü'ne geldiğinde, güneş çoktan yükselmişti; ama neşeli bir sabah değildi. Süt beyaz renkli sık bulutlar gökyüzünü kaplamıştı; rüzgâr ıslık çalarak ve inleyerek onları çabucak dağıtıyordu. Rudin yapışkan labada ve kararmış ısırgan otlarıyla kaplı bendin üzerinde aşağı yukarı gezinmeye başladı. Dingin değildi. Bu buluşmalar, bu yeni duyular onu ilgilendiriyor ve coşkulandırıyor; özellikle, dünkü nottan sonra... Bu işin sonunun yaklaştığını görüyor ve içten içe üzülüyordu; gerçi, onun büyük bir gözüpeklikle kollarını göğsüne kavuşturup çevreyi gözleyişini gören kimse, bunun böyle olduğunu düşünmezdi. Pigasov, onun için bir seferinde boş yere dememişti, "Başı Çin kuklaları gibi hep ağır çekiyor," diye. Ama bir tek başla, ne denli güçlü olursa olsun, insan için kendi içinde olup bitenleri bile anlaması zordur...

O akıllı ve derin görüşlü Rudin, Natalya'yı sevip sevmediği, onun için acı çekip çekmediği ve ayrılınca da acı çekeceği konusunda kesin bir söz söyleyecek durumda değildi. Neden kendisini Lovlas'a bile benzetmeden, gerçeği onun için itiraf etmeli, zavallı kızın huzurunu kaçırmıştı? Kızı neden gizli bir ürpermeyle bekliyordu? Bunun bir tek yanıtı vardı: Tutkusuz insanlar kadar kolay sürüklenen olmaz.

Rudin bentte dolaşüyor, Natalya da kırdaki kestirme yoldan, ıslak otların üstünden yürüyerek ona doğru hızla yürüyordu.

Arkasından yürüyen ve ona zor yetişen hizmetçisi
Maşa:

- Küçük hanım! Küçük hanım! Ayaklarınızı ıslatacaksınız, diyordu.

Natalya onu dinlemeden, gelişigüzel koşuyordu.

Maşa:

- Tanrı vere de bizi görmeseler! diyordu. Ben evden nasıl çıktığımıza şaşıyorum. Ne olur, şu matmazel uyanmasa.. İyi ki, uzak değilim.

Sonra, bendin üstünde yontu gibi duran Rudin'i görünce:

- Ah, baksana bekliyor; yalnızca, bu yüksek yerde beklemeseydi, keşke çukura gitseydi.

Natalya durdu:

- Maşa, burada çamların yanında bekle, diye mırıldandı ve göle inmeye başladı.

Rudin ona doğru yaklaştı ve şaşkınlık içinde durdu. O, kızın yüzünde hiç böyle bir anlatım görmemişti. Kaşları çatık, dudakları sıkılmış, gözleri dosdoğru ve ciddi bakıyordu.

- Dimitriy Nikolayic, diye söze başladı, şimdi zamanımız yok. Beş dakika için geldim. Annemin her şeyi bildiğini size söylemeliyim. Bay Pandelevski bizi görmüş ve üç gün önce anneme anlatmış. O her zaman annemin casusluğunu yapar. Annem dün beni yanına çağırdı.

Rudin:

- Aman Tanrım! - diye haykırdı; bu korkunç bir şey. Peki, anneniz size ne dedi?

- Bana kızmadı, çıkışmadı da; yalnızca düşüncesizliğimden dolayı beni azarladı.

- O kadar mı?

- Evet ve beni sizin karınız olarak görmektense, benim ölümü görmeyi yeğlediğini söyledi.

- Sahi, bunu dedi mi?

- Evet; hem de üstelik, sizin hiç de benimle evlenmek isteğinde olmadığını, sizin yalnızca şöyle can sıkıntısından peşime takıldığınızı, sizden bunu beklemediğini; bununla birlikte, sizinle sık görüşmeme izin verdiğinden, bu işte kendisinin de suçu olduğunu., beni akıllı bir kız sandığı için kendisini çok şaşırttığımı ve daha birçok şey söyledi. Ama hepsi aklımda kalmadı.

Natalya, bütün bunları düpedüz ve tekdüze bir sesle söyledi.

Rudin:

- Ya siz, Natalya Alekseyevna, siz ona ne dediniz? diye sordu.

- Ne mi dedim? diye Natalya yineledi... Siz şimdi ne yapmak niyetindesiniz?

Rudin:

- Tanrım, ey Tanrım, diye haykırdı, bu çok acımasızca oluyor! Bu denli çabuk! Böyle birdenbire bir darbe! Demek, anneniz bu derece öfkelen-di?

- Evet, evet, adınızı bile işitmek istemiyor.

- İşte bu korkunç! Yani, hiçbir umut yok mu? .

- Hiç yok.

- Neden bu denli mutsuzuz. Şu Pandelevskj. de çok nefret edilecek adam! Natalya Alekseyevna, siz bana ne yapmak niyetinde olduğumu soruyorsunuz. Başım dönüyor ve hiçbir şey düşünecek durumda değilim... Ancak yı-

kimimi duyumsayabiliyorum... Şaşıyorum, serinkanlılığınızı nasıl koruyabiliyorsunuz!

Natalya:

- Kendimi serinkanlı mı duyumsuyorum sanıyorsunuz?

Rudin, bendin üzerinde gezinmeye başladı. Natalya gözünü ondan ayırmıyordu; sonunda:

- Anneniz size bir şeyler sormadı mı? diye konuştu.

- Siz sevip sevmediğimi sordu.

- Peki... Ya siz?

Natalya sustu.

- Ben yalan söylemedim.

Rudin onun elinden tuttu:

- Her zaman, her şeyde soylu kız! Oh, bir genç kız yüreği, saf altındandır. Ama anneniz, evlenmemizin olanaksız olduğu konusundaki düşüncesini öyle kesin bir dille mi söyledi?

- Evet, kesin. Size söylediğim gibi; sizin benimle evlenmeyi düşünmediğinize inanmış bir kez.

- Demek ki, beni bir yalancı sayıyor! Neden acaba?

Ve Rudin elleriyle başını uttu.

Natalya:

- Dimitriy Nikolayic! diye mırıldandı, biz boşuna zaman yitiriyoruz. Unutmayın ki, bu sizinle son görüşmemiz. Buraya ağlamak için, yakınmak için gelmedim; görüyorsunuz ki ağlamıyorum. Buraya, ne öğüt vereceğinizi öğrenmek için geldim.

- Size nasıl bir öğüt verebilirim, Natalya Alekseyevna?

- Bu da ne demek? Siz erkeksiniz, size inanmaya alış-

tim, size sonuna değin inanacağım. Söyleyin, amacınız nedir?

- Benim amacım mı? Anneniz belki de beni evine almayacaktır.

- Belki de. Bana daha dün, sizinle ahbablığı kesmek zorunda olduğunu söyledi.Ama siz benim soruma yanıt vermiyorsunuz.

- Hangi sorunuza?

- Ne düşünüyorsunuz, şimdi ne yapmamız gerek?

Rudin:

- Ne mi yapalım? dedi, elbette boyun eğeceğiz.

Natalya ağır ağır:

- Boyun eğelim, diye yineledi ve kanı dudaklarından çekildi.

Rudin:

- Yazgımıza boyun eğelim, diye sürdürdü konuşmasını. Başka ne yapabiliriz ki? Bunun nasıl acı, ağır ve dayanılmaz olduğunu çok iyi biliyorum; ama kendiniz düşünün Natalya Alekseyevna, ben yoksul bir adamım... Doğrusu ben çalışabilirim; zengin bile olsam, ailenizden sizi zorla alıp götürmeme, annenizin öfkesine dayanabilir misiniz?.. Hayır, Natalya Alekseyevna, bu düşünülemez bile. Görülüyor ki, bizim bir arada yaşamamız alınmıza yazılmamış ve düşlemediğim o mutluluk da, bana göre değil!

Natalya birdenbire elleriyle yüzünü örttü ve ağlamaya başladı. Rudin onun yanına sokuldu.

- Natalya Alekseyevna! Sevgili Natalya! diye sıcak bir sesle konuşmaya başladı, ağlamayın, ne olur beni üzmeyin, sakın olun...

Natalya başını kaldırdı:

- Bana sakın olmamı söylüyorsunuz, diye söze başladı ve gözleri yaşların arasından parıldadı:

- Ben sizin düşündüğünüz şey için ağlamıyorum. Gücüme giden o değil; sizinle kendimi aldatmış olduğuma üzülüyorum. Nasıl! Size öğüt vermeniz için geliyorum, hem de nasıl bir anda! Sizin de ilk sözünüz., boyun eğelim! İşte özgürlük, özveri ve daha bilmem ne konusundaki düşüncelerinizi nasıl uyguluyorsunuz!

Kızın sesi kısıldı. Şaşırın Rudin:

- Ama Natalya Alekseyevna, diye söze başladı, unutmayın ki., ben sözlerimden vazgeçmiş değilim... yalnızca...

Kız yeni bir güçle konuşmaya başlayarak:

- Siz bana, annem, sizinle evlenmektense, ölmeme razı olacağını söylediği zaman, ona ne dediğimi soruyordunuz; ona, "Başkasıyla evlenmektense, ölmeyi yeğlerim!" dedim... Sizse, boyun eğelim, diyorsunuz. Demek ki, annem haklıymış; siz gerçekten yapacak başka işiniz olmadığından benimle alay etmek istemişsiniz...

Rudin onu:

- Ant içerim, Natalya Alekseyevna.. inanın ki., diye inandırmaya çalışıyordu.

Ama, kız artık onu dinlemiyordu.

- Niye beni durdurmadınız? Niye siz kendiniz de... Yoksa, engeller çıkabileceğini mi düşünüyordunuz? Bundan söz etmekten utanıyorum., ama, işte artık her şey bitti.

Rudin:

- Biraz yatışmanız gerek, Natalya Alekseyevna, diye

konuşmaya başladı; nasıl davranacağımızı birlikte düşünmeliyiz.

- Siz özveriden öyle çok söz ediyordunuz ki, diye kız onun sözünü kesti, ama biliyorsunuz, bana bugün, şimdi, "seni seviyorum, ancak cvlcnemem ve geleceğinden sorumlu olamam, ver elini ve beni izle," deseydiniz, biliyor musunuz, sizinle gelirdim; çünkü, her şeyi göze almıştım. Ama doğrusu, sözle davranış arasında dağlar var ve siz, şimdi üç gün önce, öğleyin Volintsev'in önünde korktuğunuz gibi korktunuz.

Rudin'in yüzü kızardı. Natalya'nın beklenmedik coşkunluğu onu şaşırtmıştı; kızın son sözleriye onuruna dokundu.

- Siz şimdi çok sinirlisiniz, Natalya Alekseyevna, beni nasıl insafsızca gücendirdiğinizi anlayamazsınız. Umırım zamanla bana hak vereceksiniz, sizin dediğiniz gibi, bana hiçbir yükümlölük yüklemeyen mutluluktan vazgeçmenin neye mal olduğunu anlayacaksınız. Varlığımız, benim için dünyada her şeyden değerlidir; ben yararlanmayı düşünseydim, dünyanın en alçak adamı olurum...

Natalya:

- Belki, belki., diye onun sözünü kesti, siz belki de haklısınız, ama ben ne söylediğimi bilmiyorum. Size şimdiye dek inanıyordum, her sözünüze inanıyordum... Bundan sonra, rica ederim, sözlerinizi ölçerek konuşun, onları düşünmeden harcamayın. Sizi sevdiğimi söylediğimde, bu sözün ne demek olduğunu biliyordum. Her şeye hazırdım. Şimdiyse, verdiğiniz bu dersten dolayı size teşekkür ederek, esenleşmem kalıyor.

- Durun, Tanrı aşkına, Natalya Alekseyevna, size yal-

varıyorum. Ani içerim ki, nefretinizi gerektirecek bir davranışta bulunmadım. Biraz da siz benim durumumu düşünün; sizden ve kendimden ben sorumluyum. Sizi içtenlikle sevmeseydim... Tanrım, birlikte kaçmamızı salık verdim. Er ya da geç, anneniz bizi bağışlayacaktır ve o zaman... Ama, kendi mutluluğumu düşünmeden önce...

Rudin sustu. Natalya'nın doğruca ona dikilen gözleri kendisini rahatsız ediyordu.

- Bana, dürüst bir adam olduğunuzu kanıtlamaya çalışıyorsunuz, Dimitriy Nikolayîç! dedi. Ben bundan kuşku duymuyorum. Siz iki yüzlü davrananlardan değilsiniz., sanki ben bu kanıya varmak mı istiyordum, bunun için mi buraya geldim?..

- Ben bunu beklemiyordum, Natalya Alekseyevna..

- Ha, şimdi ne demek istediğiniz anlaşıldı. Evet, siz bütün bunları beklemiyordunuz; siz beni tanımiyordunuz. Rahatsız olmayın., siz beni sevmiyorsunuz., ben de kimseyi zorlayacak değilim.

Rudin:

- Sizi seviyorum, diye haykırdı.

Natalya irkildi:

- Belki... Ama, beni nasıl seviyorsunuz? Dimitriy Nikolayîç, bütün sözlerinizi anımsıyorum. Anımsıyor musunuz, bana, tam bir eşitlik olmadıkça aşk olmaz, demiştiniz.,. Düzey olarak siz benden çok yükseksiniz, dengini değilsiniz... Ben adil bir biçimde cezalandırıldım. Sizi, kendinize daha çok yaraşan çalışmalar bekliyor. Bu günü unutamayacağım; elveda!

- Natalya Alekseyevna, gidiyor musunuz? Böyle mi ayrılacaktık?

Rudin elini kıza uzattı. Natalya durdu. Onun yalvaran sesi, sanki kızı duraksamaya düşürmüştü. Sonunda:

- Hayır, diye konuşabildi, içimde bir şeyin kırıldığını duyuyorum. Buraya geldim, sizinle hummaya tutulmuş gibi konuştum; kendime gelmeliyim şimdi. Bu olmamalı, bunun olmaması gerektiğini kendiniz söylediniz, bu olmayacaktır. Tanrım, ben buraya gelirken, aklımda, kendi evimle, bütün geçmişimle esenleşiyordum. Ya sonra? Sonra burada kime rasladım? Korkak adamın birine... Ailemden ayırlamayacağımı da nereden bildiniz? "Anneniz razı değil... Ne korkunç şey!" Sizden duyduklarım bunlardır. Rudin, siz misiniz? Sizi tanıyamıyorum. Hayır! Hoşça kalın! Ah! Beni sevseydiniz, bunu şimdi anlardım, şu anda... Hayır, hayır! Elveda!..

Çabucak döndü ve merak ederek ona çoktan beri elle işaret etmeye başlamış olan Maşa'ya doğru koşmaya başladı.

Rudin, Natalya'nın arkasından:

- Asıl korkan sizsiniz, ben değilim! diye bağırды.

Kız ona artık önem vermeden, kırdan evine doğru koşar adım gidiyordu. Bir aksiliğe uğramadan yatak odasına geldi; ama eşikten adımını atar atmaz, gücü kesildi ve baygın bir durumda Maşa'nın kollarına düştü.

Rudin ise uzun süre bentte durdu; sonra ürkerek, ağır adımlarla patikaya geldi ve yavaş yavaş yürümeye başladı. Çok utanmış ve gücenmişti. "Yaman bir kızmış," diye düşünüyordu. "Hem de daha on sekiz yaşında! Hayır, ben onu tanıyamıyordum. Ne olağanüstü bir kızmış. Ne güçlü bir istenci var! Haklı; o, benim ona duymuş olduğumdan daha başka türlü bir sevgiyi hak ediyor." Sonra "Duy-

muş olduğumdan mı?" diye sordu kendi kendine. "Yoksa ben, artık sevgi duymuyor muyum? Demek ki bunun böyle bitmesi yazgıymış. Onun yanında nasıl da aşağılık, nasıl da zavallıymışım!"

Küçük bir yaylının hafif gürültüsü Rudin'i gözlerini kaldırmak zorunda bıraktı. Karşıdan her zamanki atıyla Lejnef geliyordu. Rudin onunla susarak selamlaştı ve birden, bir düşünceyle yolundan dönerek ivedilikle Darya Mihaylovna'nın evine doğru yollandı.

Lejnef ona yol verdi, arkasından baktı ve biraz düşündükten sonra atım geri döndürerek yeniden geceyi yanında geçirmiş olduğu Volintsev'e gitti. Onu uykuda buldu; uyandırmamalarını söyledi ve çayı beklemek üzere balkonda oturup çubuğunu yaktı.

X

Volıntsev saat ona doğru uyandı ve Lejnev'in balkonda oturduğunu öğrenince, çok şaşıtı; yanına gelmesi için rica etmelerini söyledi.

Ona:

- Ne oldu? diye sordu. Hani eve gitmek istiyordun?

- Evet, istiyordum, ama Rudin'e rasladım.. Kırdı yalnız başına dolaşıyordu; çok üzgündü. Bunun için döndüm.

- Rudin'e tasladığın için mi döndün?

- Doğrusunu söyleyeyim, niçin döndüğümü ben de bilmiyorum; belki de seni anımsadığım için; canım seninle oturmak istedi; eve nasılsa yetişirim.

Volıntsev gururlu bir edayla güldü.

- Evet, Rudin'i düşünürken, aynı zamanda beni de anımsamamak olmaz.. Bana bak! diye yüksek sesle haykırdı, bize çay getir!

Ahbablar çay içmeye başladılar. Lejnev çiftlik işlerinden ve ambarları mukavvayla yeni bir yöntemle kaplamaktan söz etti..

Volıntsev birdenbire yerinden fırlayarak, masaya öyle bir hızla vurdu ki, bardaklar, tabaklar bile şangırdadı.

- Hayır! diye haykırdı, buna artık dayanmam! Bu ken-

dini beğenmiş herifi düelloya çağıracağım, isterse beni vursun, yoksa kursunu onun okumuş alnına yerleştirim!

Lejnev: '

- Ne yapıyorsun yahu, delirdin mi Tanrı aşkına? diye söylendi; bu ne biçim bağırma böyle? Çubuğumu elimden düşürdüm... Ne oluyorsun?

- Onun adını duydukça, sinirlenmemek elimde değil; işitince kan beynime çıkıyor.

Lejnev çubuğunu yerden alırken:

- Yeter kardeşin^ yeteri Ayıp değil mi, dedi, aldırma! Bırak şunu!..

Volintsev odada dolaşarak: .

- O beni aşağıladı, dedi. Evet, beni aşağıladı. Bunu sen de kabul etmelisin. İlk zamanlarda anlayamadım; beni şaşırttı., bunu kimse de bekleyemezdi ki. Ama benimle alay edilemeyeceğini ona göstereceğim! Onu, şu ilençli filozofu keklük gibi vuracağım.

- Bu davranışınla çok bir şey mi kazanacağını sanıyorsun? Kız kardeşinden söz etmiyorum. Biliyorum, tutku senin gözünü karartmış., sana kardeşin falan vız gelir. Öteki beyefendiye gelince, ne düşünüyorsun, filozofu öldürmekle işlerin yoluna girecek mi sanki?

Volintsev kendini koltuğa attı:

- O zaman çeker bir yerlere giderim. Yoksa, burada üzüntü yüreğime çöktü; kendime yer bulamıyorum.

- Gitmek, evet anlarım, o başka konu. Buna razıyım. Sana biliyor musun ne öneriyorum? Gel seninle Kafkasya'ya gidelim, ya da doğrudan doğruya Ukrayna'yagaluşki (*) yemeye. Çok hoş olur, kardeşim.

(*) Ukrayna'nın, suda pişmiş hamurdan yapılan ulusal yemeği

^ Peki, ama kız kardeşimi kime bırakayım?

- Sanki Aleksandra Pavlovna da ne diye bizimle gelmesin? Vallahi pek iyi olur. Onunla ilgilenmeyi ben üzerime alırım! Onun hiçbir şeyini eksik etmem; isterse her gece penceresinin altında serenat da söylerim; arabacılar kolanya serper, yollara da çiçekler yayarım. Biz ikimiz, kardeşim, seninle yeniden dünyaya doğmuş gibi olacağız; öyle zevk alacağız, göbeklerimizi öyle şişireceğiz ki, döndükten sonra artık bizi ne aşk etkiler, ne de meşk!

- Mişa, sen hep işin alaymdasın!

- Hiç de alayında değilim. Bu parlak düşünce benim değil, senin kafanda doğdu.

Volintsev:

- Hayır! Saçma! diye gene bağırdı. Ben dövüşmek, onunla dövüşmek istiyorum!

- Bak, gene başladın! Bugün amma da sinirlisin kardeş!..

Bir adam elinde bir mektupla içeriye girdi.

Lejnevs:

- Kimden? diye sordu.

- Dimitriy Nikolaviç Rudin'den. Lasunuskilerin adamı getirdi.

Volintsev:

- Rudin'den mi? Kime?

- Size, efendimiz.

- Bana mı? Ver bakayım.

Volintsev mektubu aldı, çabucak açtı, okumaya başladı. Lejnevs mektubu dikkatle izliyordu; tuhafşey, Volintsev'in yüzünde hemen hemen sevinçli bir şaşkınlık belirledi; kolları yana düştü.

Lejnev:

- Ne var? diye sordu.

Volintsev hafif bir sesle:

- Al oku, diye mektubu ona uzattı.

Lejnev okumaya başladı. Rudin şunları yazıyordu:

Sayın Bay Sergey Pavliç!

Ben bugün Darya Mihaylovna'nın evinden ayrılıyorum, hem de sonsuza dek ayrılıyorum. Bu, sanırım sizi çok şaşırtacaktır. Özellikle dünkü olaydan sonra. Benim böyle davranmama yol açan nedenleri size açıklayamam; ama sanıyorumki, yola çıkacağımı size bildirmek zorundayım. Beni sevmiyor ve kötü bir adam sayıyorsunuz. Kendimi haklı çıkarmak niyetinde değilim; zaman haklı olduğumu gösterecektir. Bence, bir yargıya varmış kimseye, bu yargısının yanlış olduğunu kanıtlamaya çalışmak yersizdir ve bir erkeğe yakışmaz. Beni anlamak isteyen, nedenlerimi görecek, anlamak istemeyen ya da anlamayanın suçlamalarıysa beni hiç ilgilendirmez. Ben sizi anlamakta yanıldım. Bana göre, siz eskiden olduğu gibi soylu ve dürüst bir adam olarak kalıyorsunuz; ama, ben içinde geliştiğimiz o çevreden daha yüksekte durmasını bileceğinizi sanmıştım; yanıldım. Ne yapalım ? İlk ve son defalık değil. Size yineliyorum; Ben gidiyorum. Size mutluluk dilerim. İnanın ki, benim bu dileğim çok içtendir. Umarım ki, şimdi mutlu olacaksınız. Zamanla, belki de hakkımdaki düşüncelerinizi değiştireceksiniz. Bundan sonra, bir gün gene görüşüp görüşmeyeceğimizi bilmiyorum; ama, her şeyde karşın, size içten saygılarımı sunuyorum.

D. P.

Not: Size borçlu bulunduğum iki yüz rubleyi T. eyaletindeki köyüme varır varmaz göndereceğim. Bu mektuptan Darya Mihaylovna'ya söz etmemenizi de ayrıca rica ederim.

İkinci not: Bir sonuncu ve önemli rica daha: Şimdi yola çıkmakta olduğumdan, size yapmış olduğum ziyaretimden Natalya Alekseyevna'ya söz etmeyeceğinizi umarım.

Lejnevi mektubu bitirir bitirmez, Volintsev:

- Buna ne dersin? diye sordu.

Lejnevi:

- Ne diyeyim! Doğululara özgü bir "Allah! Allah!" deyip parmağımı şaşkınlıkla ısırımdan başka ne yapabilirim! Gidiyormuş.. Eh! Yolu açık olsun! Ama dikkate değer olanı şu ki: Bu mektubu yazmayı da borç saymış, sana olan ziyaretini de borç duygusuyla yapmıştı... Bu efendilerin ağzında da, her adımda borç, borç! Lejnevi, gülerek "nof'taki borçla ilgili satırları anıştırmıştı.

Volintsev:

- Hem de ne cevherler yumurtluyor, diye haykırdı. Beni anlamakta yanılmışmış, bilmem hangi çevreden daha yüksekte kalmamı bekliyormuş. Tanrım, bu saçmalar da neymiş., şiirden beter!

Lejnevi yanıt vermedi; yalnızca gözleri gülümsedi. Volintsev kalktı:

- Darya Mihaylovna'ya gitmek istiyorum, dedi, bütün bunların ne demek olduğunu anlamak istiyorum..

- Hele dur, kardeş; defolup gitmesi için ona zaman bırak. Sanki gene ona raslamak mı istiyorsun? Nasılsa defolup gidecek, daha ne istiyorsun? Yatıp da uyuman, daha ha-

yırlıdır; sen gerçekten bütün gece bir yandan öbür yana dönmüş durmuşsun. Şimdi işlerin artık yoluna giriyor...

- Bu sonucu da nereden çıkarıyorsun?

- Bana öyle geliyor. Gerçekten, uyusan çok iyi edersin; ben de kız kardeşinin yanına gider, biraz da onunla otururum.

Canım biç de uyumak istemiyor. Ne diye uyuyacaktım?..

Volıntsev paltosunun eteklerini çekiştirerek:

- Gider tarlalara bakarım daha iyi, dedi.

- O da iyi. Git kardeşim, git tarlalarına bir göz at...

Volıntsev gittikten sonra, Lejnev de Aleksandra Pavlovna'nın evine gitti. Kadını konuk odasında buldu. Aleksandra Pavlovna onu gülerek selamladı. Onun gelişine her zaman sevinirdi; ama bugün yüzü asıktı. Rudin'in dünkü ziyareti onu rahatsız etmişti.

Lejnev'e:

- Kardeşimin yanında mıydınız? diye sordu, bugün nasıl?

- Bir şeyi yok, tarlalara bakmaya gitti.

Aleksandra Pavlovna sustu.

- Rica ederim, bana söyler misiniz? diye konuşmaya başladı ve mendilinin oyasını dikkatle inceleyerek, siz, biliyor musunuz? niçin...

Lejnev sözünü keserek:

- Rudin'in niçin geldiğini mi? dedi. Biliyorum. Esenleşmeye gelmiş.

Aleksandra Pavlovna başını kaldırdı.

- Ne, esenleşmeye mi?

- Evet. Yoksa işitmediniz mi? Evet, Darya Mihaylovna'nın evinden gidiyor.

- Gidiyor mu?

- Temelli; hiç değilse, gideceğini söylüyor.

- Ama, rica ederim, bütün bu olup bitenlerden sonra buna nasıl bir anlam vermeli?

- O başka bir konu! Anlaşılmaz bir şey; ama gene de böyle. Sanırım evde bir şeyler oldu. Sazın telini çok germiş olacak ki, kopmuş.

Aleksandra Pavlovna:

- Mihaylo Mihaylıç, diye söze başladı, ben hiçbir şey anlamıyorum; bana öyle geliyor ki, benimle alay ediyorsunuz.

- Vallahi değil!.. Size, gidiyor, diyorum; tanıdıklarına da bunu mektupla bildiriyor. Bir bakıma bu, bir görüş açısına göre hiç de kötü değil; ama onun gidişi, en şaşkıncu bir girişimin gerçekleşmesine engel oluyor. Kardeşinizle bundan yeni yeni söz etmeye başlamıştık.

- Ne var? Nasıl bir girişim?

- Bakın. Kardeşinizle, eğlenmek üzere bir geziye çıkmamızı, sizi de yanımıza almamızı öneriyorum. Sizinle ilgilenmeyi, ben kendi üzerime alıyorum...

Aleksandra Pavlovna:

- Çok güzel, diye haykırdı, rahatımı nasıl sağlayacağınızı tahmin ediyorum; belki de beni açlıktan öldürürsünüz.

- Aleksandra Pavlovna, beni tanımadığınız için böyle konuşuyorsunuz. Beni kaba saba herifin biri, bir kütük mü sanıyorsunuz? Şeker gibi erimesini de bildiğimi ve günlerce karşınızda diz üstü kalabileceğimi de düşünmüyor musunuz?

- Açık söyleyeyim ki, bunu görmek isterdim!

Lejnev birdenbire kalktı:

- Aleksandra Pavlovna, benimle hele bir evlenin de, bunların hepsini görürsünüz.

Aleksandra Pavlovna kulaklarına dek kızardı. Şaşkınlıkla:

- Ne dediniz, Mihaylo Mihayliç? diye yineledi.

Lejnev:

- Uzun zamandan beri, şimdiye dek dilimin ucuna binlerce kez geleni söyledim, dedi. Bunu sonunda söyleyebildim, siz de bildiğiniz gibi davranabilirsiniz. Sizi daha çok sıkmamak için, ben şimdi çıkıyorum. Karım olmak isterseniz... Şimdi çıkıyorum; önerimi kabul ediyorsanız, beni çağırmalarını söyleyin., ben anlarım...

Aleksandra Pavlovna, Lejnev'i alıkoymak istiyordu, ama o, çabucak çıkıverdi; bahçeye şapkasız gitti ve bahçenin kapısına dayanarak, gözlerini bir yerlere dikti.

- Mihaylo Mihayliç, diye seslenen hizmetçi dadının sesini duydu, hanımefendinin yanına buyurun, sizi çağırıyorlar. .

Mihaylo Mihayliç döndü, hizmetçiyi şaşırtacak bir davranışla, iki eliyle başım yakaladı, alnından öperek Aleksandra Pavlovna'nın yanına gitti., V;:/' • .

Lejnev'le karşılaşmasından sonra Rudin hemen eve döndü, odasına kapanarak iki mektup yazdı; biri, Volintsev'e (okur bu mektubu artık biliyor); öteki de Natalya'ya. Bu ikinci mektubun üzerinde çok durdu, pek çok şey karaladı ve değiştirdi ve bunu özenle ince bir mektup kâğıdına geçirdikten sonra, elinden geldiğince küçük katlayarak cebine koydu. Üzgün bir yüzle odada aşağı yukarı bir-

kaç kez gezindi, pencerenin yanındaki koltuğuna oturdu, koluna dayandı; bir damla gözyaşı sessizce kirpiklerine ini-verdi... Kalktı, bütün düğmelerini ilikledi, uşağını çağırdı ve Darya Mihaylovna'ya giderek kendisini görüp göreme-yeceğini sormasını buyurdu.

Uşak çabucak döndü ve Darya Mihaylovna'nın ken-disini beklediğini bildirdi. Rudin onun yanına gitti.

Kadın onu, çalışma odasında iki ay önce ilk kez kar-şılacağı gibi kabul etti; ama bu kez yalnız değildi. Alçak-gönüllü, taze, temiz ve sevimli Pandelevski de, her zaman-ki gibi, bir köşede oturuyordu.

• > • Darya Mihaylovna, Rudin'i nazik karşıladı. Rudin de onu incelikle selamladı. Ama, her ikisinin de gülümseyen yüzlerine bakan pek deneyimli olmayan bir kimse bile, aralarında pek de hoş olmayan bir durum bulunduğunu anlayabilirdi. Rudin, Darya Mihaylovna'nın kendisine kız-dığını biliyordu. Darya Niyalovna da, Rudin'in her şeyden haberi olduğunu seziyordu.

Pahdelevski'nin verdiği haber kadının keyfini kaçırmış ve sinirlerini bozmuş, sosyete damarını kabartmıştı. Şu yoksul, memur olmayan ve şimdilik adı sanı belirsiz bir kimse olan Rudin, kızıyla, Darya Mihaylovna Lasunski'nin kızıyla gizlice buluşmak cüretini göstermiş ha!

Darya Mihaylovna:

- Onun akıllı ve bir dahi olduğunu varsayalım, diyor-du, ama bu neyi gösterir ki? Bundan sonra herkes bana da-mat olmak umuduna kapılır! •

Pandelevski söze karışarak:

- Ben uzun zaman gözlerime inanamadım, nasıl olur da insan konumunu bilmez, şaşırıp kaldım, dedi.

Darya Mihaylovna çok sinirlenmişti. Natalya'yı da epeyce hırpalamıştı.

Kadın, Rudin'e oturmasınırca etti. Rudin oturdu, ancak eski, ilk zamanlarda neredeyse evin sahibi olan Rudin gibi değil, iyi bir tanıdık gibi de değil, konuk gibi, hem de yakın olmayan bir konuk gibi oturdu. Her şey bir anda değişmişti.. Suyun, birden buza dönüşmesi gibi..

Rudin:

- Darya Mihaylovna, size konukseverliğinizden dolayı teşekkür etmek için geldim, diye konuşmaya başladı. Köyümden bugün haber aldım ve hemen yola çıkmam gerek.

Darya Mihaylovna, Rudin'in yüzüne dik dik baktı ve "O benden önce davrandı; demek ki işin farkına vardı; böylece de beni bu sıkıcı durumdan kurtarıyor. Böylesi daha iyi. Yaşasın akıllı insanlar!" diye düşündü; sonra da yüksek sesle:

- Yok canım? diye haykırdı, çok kötü! Eh, ne yapacaksınız! Bu kış sizi Moskova'da görmeyi umuyorum. Yakında biz de buradan gideceğiz.

- Moskova'ya gidip gidemeyeceğimi bilemiyorum, Darya Mihaylovna; para bulursam, sizi görmeyi borç sayarım.

Pandelevski kendi kendine, "Vay, efendimiz! Bir süre önce burada evin efendisi gibi buyruklar verirken, şimdi ne biçim konuşuyorsun!" dedi.

Darya Mihaylovna, alışılmış, kesik kesik konuşmasıyla:

- Demek ki köyünüzden iç açıcı olmayan haberler aldınız? dedi.

Rudin ilgisizce:

- Evet, dedi.

- Yoksa kıtlık mı olmuş?

- Hayır... Başka bir şey Darya Mihaylovna, inanın ki., evinizde geçirdiğim günleri hiçbir zaman unutmayacağım.

- Ben de Dimitriy Nikolayîç, sizinle tanışmamızı her zaman zevkle anımsayacağım. Ne zaman gidiyorsunuz?

- Bugün öğleden sonra.

- Öyle çabuk mu!.. Eh, iyi yolculuklar dilerim. Bununla birlikte, işleriniz sizi alıkoymazsa, belki de bizi gene burada bulabilirsiniz.

Rudin:

- Buna zaman bulabileceğimi pek sanmıyorum, dedi ve kalktı; beni başışlayın, size olan borcumu hemen şu anda ödeyemeyeceğim; ama köye varır varmaz...

Darya Mihaylovna onun sözünü kesti ve:

- Yeter, Dimitriy Nikolayîç, utanmıyor musunuz! dedi; acaba saat kaç?

Pandelevski yeleğinin cebinden emayeli altın saatini çıkardı, pembe yanağını beyaz ve katı yakasına dikkatle bastırarak saate baktı.

- İki buçuk, dedi.

Darya Mihaylovna:

- Artık giyinme zamanı geldi, dedi. Güle güle, Dimitriy Nikolayîç!

Rudin kalktı. Onunla Darya Mihaylovna arasındaki görüşmenin bir özelliği vardı. Sanatçılar rollerini böyle yinelerler, konferanslarda diplomatlar önceden kararlaştırılan tümceleri birbirlerine böyle söylerler.

Rudin çıktı. Sosyete insanlarının, kendilerine getek-

siz olan bir adamı aralarından atmayıp onu sanki düşürdüklerini, şimdi deneyimle biliyordu; balodan sonra artık kendileri için gereksiz olan bir eldiven, şeker kâğıdı, tombala piyangosundan kalan boş bir bilet gibi...

Rudin, çabucak hazırlandı ve yola çıkma anını sabırsızlıkla beklemeye başladı. Onun niyetini öğrenince, evdekilerin hepsi çok şaşırdılar; uşaklar bile ona şaşkınlıkla bakıyorlardı. Basistov üzüntüsünü gizlemiyordu. Natalya, açıktan açığa Rudin'den kaçıyordu. Onun bakışıyla karşılaşmamaya çalışıyordu; bununla birlikte, Rudin yazdığı mektubu kızın eline sıkıştırmayı başardı.

Öğle yemeğinde, Darya Mihaylovna, Moskova'ya gitmeden kendisini burada bir kez daha görmeyi umduğunu yineledi; ama Rudin hiçbir yanıt vermedi. Pandelevski herkesten çok Rudin'le konuşuyordu. Rudin'in içinden, üzerine atılıp onun pembe ve sağlıklı yüzünü parça parça etmek geliyordu. Matmazel Boncourt, gözlerinde ikiyüzlü ve tuhaf bir anlatımla, sık sık Rudin'e göz atıyordu; böyle bir anlatım, ancak kimi zaman eski ve çok akıllı av köpeklerinde görülebilir... Matmazel kendi kendine, "Gördün mü, neye uğradığınızı sen de anlayamadın!" diyordu.

Sonunda, saat altıyı vurdu ve Rudin'i götürcek araba hazırlandı. O ivedilikle herkesle esenleşmeye başladı. Kendisim hiç de iyi duyumsamıyordu. Bu evden böyle çıkmak aklından geçmiyordu; onu sanki kovuyorlardı.. "Bütün bunlar nasıl oldu! Acelem neydi?" diyordu içinden; zorlama bir gülümsemeyle çevresine selam verirken; "Sonu hep aynı kapıya çıkar!" diye düşünüyordu. Natalya'ya son kez baktı ve içi burkuldu; kızın gözleri, üzünçlü bir ayrılış suçlamasıyla üzerine dikilmişti.

Rudin, merdivenden ivedi ivedi inerek arabaya atladı. Basistov onu ilk durağa dek geçirmek istedi ve yanma oturdu.

Yaylı araba avludan çam ağaçlarıyla çevrili geniş yola çıkınca, Rudin konuşmaya başladı:

- Don Kışot'un, düşesin sarayından ayrılırken ne dediğini anımsıyor musunuz? "Özgürlük" der, "Sevgili Sancı, insanın en değerli nimetlerinden biridir ve bir başkasına borçlu kalmadan Tanrı'dan bir lokma ekme elde edenler, mutludurlar." Ben de şimdi Don Kışot'un duygularını duymaktayım. Bir gün, dilerim, siz de bunu tadarsınız.

Basistov, Rudin'in elini sıktı, dürüst delikanlının yüreği coşkulu göğsünde hızla çarpmaya başladı. Rudin, durağa dek konuştu, insanın iyi yönlerinden, gerçek özgürlüğün öneminden, coşkuyla, soylu bir edayla ve doğru sözcüklerle söz etti. Ayrılık zamanı gelince, Basistov dayanamadı, ona sarıldı ve hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Rudin'in gözlerinden de yaşlar döküldü; ama Basistov'dan ayrıldığı için ağlamıyordu. Bunlar, onurunun gözyaşlarıydı.

XI

Araba evden ayrıldıktan sonra, Natalya odasına giderek, Rudin'in mektubunu okudu:

İyi yürekli Natalya Alekseyevna,

Gitmeye karar verdim. Benim için başka çıkar yol yoktu. Bana burada uzaklaşmam söylenmeden, gitmeye kendim karar verdim. Benim buradan ayrılmamla bütün anlaşmazlıklar sona ermiş olacaktır. Kimsenin benim için üzüleceğini sanmıyorum. Daha ne bekleyebilirim?... Dünya böyledir; ama size ne diye yazıyorum?

Sizden, olasıdır ki sonsuza dek ayrılıyorum. Size layık olduğumdan daha kötü bir anı bırakmak, çok acı olurdu. İşte size bunun için yazıyorum, ne kendimi haklı çıkarmak ve ne de kendimden başkasını suçlamak isterim; durumu, elimden geldiğince açıklamak istiyorum... Şu son günlerdeki olaylar öyle beklenmedik, öyle birdenbire oldu ki...

Bugünkü buluşmamız bana bir ders olacak. Evet, siz haklısınız; sizi anladığımı sanıyordum, oysa anlayamadım. Yaşamım boyunca her türlü insanla karşılaştım; birçok kadınla ve kızla yakın ilişki kurdum; ama sizinle tanı-

şınca, ilk kez tümüyle dürüst ve içten bir ruhla yakınlık kurmuş oldum. Buna alışık olmadığımın, sizin değerinizi bile anlayamadım. Tanışmamızın daha ilk gününden başlayarak, size bir ilgi duydum. Siz bunu anlayabilirdiniz. Sizinle saatlerce başbaşa kalıyordum, ama sizi tanıyamadım; sizi tanımaya bile çabalamıyordum; böyle olduğu halde, sizi sevdiğim düşüncesine nasıl saplanabildim?.. Bu günahından ötürü şimdi cezalandırılmış bulunuyorum.

Daha önce de bir kadın sevmiştim, o da beni sevmiştii... Ona karşı olan duygularım, onun bana karşı olan duyguları gibi sıradan değildi; o da deneyimsiz bir kadın olmadığından, çok uygun düşmüştü. Gerçeği o zaman anlamamıştım; şimdi de karşıma çıktığı halde, yine tanıyamadım. Sonunda anlayabildim; ama artık çok geç. Geçmiş bir daha yaşayamayız. Yaşamımızı birleştirebilirdik, ama artık asla birleşemeyiz. Sizi içten bir aşkla, düşlemim aşkıyla değil, yüreğin aşkıyla sevebileceğimi; bunun elimden gelip gelmeyeceğini kendim de bilmediğim halde, size nasıl kanıtlayabilirdim?

Doğa bana çok şey bağışladı; bunu biliyorum ve yapmacık bir utanma yüzünden, karşınızda alçakgönüllülük göstermeye kalkışacak değilim. Özellikle, böyle acı ve benim için böyle utandırıcı olan anlarda... Evet, doğa bana çok şey bağışladı; ama erdemlerime uygun bir şey yapmadan, arkamda hayırlı bir iz bırakmadan öleceğim. Benim bütün varlığım çarçur olacaktır; ben, ektiğim tohumların meyvesini göremeyeceğim. Benim eksik kalan bir yanımdır., kaldı ki, bunun ne olduğunu kendim de söyleyecek durumda değilim. Belki de, insanların yüreklerini etkilemek ve kadınların yüreklerini büyülemek gücünden

yoksunum; oysa, zihinlere olan egemenlik hem çürük, hem de yararsızdır. Yazgım tuhaftır; gülünç bile diyebiliriz; kendimi bir şeye tümüyle ve tutkuyla verdiğim halde gene de vermiş olmuyorum. Sanırım, yaşamımı, kendimi, inanmadığım bir saçmalık uğrunda vermiş olacağım... Tanrım! Otuz beş yaşıma geldim, hâlâ bir şey yapmaya niyetleniyorum!..

Ben şimdiye dek hiç kimsenin karşısında böyle konuşmadım; bunu ilk kez açıklıyorum.

Kendim için söylediklerim artık yeter. Sizden söz etmek ve kimi öğütler vermek istiyorum; başka bir şey yapabilecek durumda değilim... Siz şimdi gençsiniz, ama ne kadar yaşarsanız yaşayın, hep yüreğinizin söylediklerini dinleyin; kendi aklınıza da, başkasının aklına da uymayın; inanın ki, ömrünüzü geçirdiğiniz çevre ne denli yalın ve ne denli darsa, o denli de daha iyidir; önemli olan, bunda yeni yönler aramak değil, bütün değişikliklerin zamanında olmasıdır.. Gençliğinde genç olabilene ne mutlu... Ama görüyorum ki, bu öğütler, sizden çok bana yakışır.

Açıkça söyleyeyim ki Natalya Alekseyevna, çok üzülüyorum. Darya Mihaylovna'ya aşıladığım o duygunun özelliğinden olacak, hiçbir zaman kendimi aldatmamışım; ama geçici de olsa, hiç olmazsa sessiz bir köşe bulacağımı umuyorum. Şimdi gene dünyada bocalayıp duracağım. Sizin konuşmanızın, varlığınızın, dikkatli ve akıllı bakışımzmğışmi neyle doldurabilirim? Suç bende; ana kabul edin^s, ~*ı bile isteye bizimle alay etmiş gibi. Sizi sevdiğimi ancak bir hafta önce anlayabildim. Üç gün önce, akşamleyin, bahçede, bunu sizden işittim... Ama söylediğinizi ne diye anımsatayım? İnsafsızca bir anlaşmadan

sonra, kendimle birlikte hiçbir umudu götürmeden, onursuzca gidiyorum... Siz, size karşı ne derece suçlu olduğumu gene de bilmiyorsunuz... Bende budalaca bir içtenlik, bir boşboğazlık var... Bundan söz etmek de neye yarar! Ben sonsuza dek gidiyorum.

Mektubunun burasında Rudin, Volintsev'i görmeye gidişinden söz etmemiştir, ama düşünmüş taşınmış ve bütün bu bölümü karalamış, Volintsev'in mektubuna da ikinci notu eklemiştir.

Dünyada yapılmaz kalıyorum.

Bu sabah acımasız bir gülüşle dediğiniz gibi, ben, bana daha çok yakışan uğraşlara dalmak üzere yaşayacağım. Yazık! Tembelliğimi yenerek kendimi bu uğraşlara verebilseyim! Ama, hayır! Ben bundan sonrada, şimdiye dek olduğum gibi, bir yanı eksik bir varlık olarak kalacağım... Karşıma çıkan ilk engelde yıkılıyorum; sizinle olan olay, bana bunu kanıtladı. Geleceğim ve eğilimlerim için aşkımdan el çekebilseydim; ama ben, sanki bana düşecek olan sorumluluktan korktum. İşte bundan dolayı, size uygun değilim. Bgim için kendi çevrenizden ayrılmanızı hak etmiyorum. Bununla birlikte, bütün bunlar belki de daha iyidir. Belki de bütün bu çektiklerimden daha temiz ve daha güçlü çıkacağım.

*Size tam bir mutluluk diliyorum. Elve * i^asıra beni anımsayın. Umarım ki, adımın daha pek çok anıldığını duyacaksınız.*

Rudin.

Natalya, Rudin'in mektubunu dizlerinin üzerine bıraktı ve gözlerini yere dikerek uzun zaman kıpırdamadan durdu. Bu mektup, sabahleyin Rudin'le esenleşirken, elinde olmayarak, kendisini sevmediğini haykırdığında nasıl haklı olduğunu bütün kanıtlardan daha açık olarak kanıtlıyordu. Ama, bu onun üzüntüsünü hafifletmedi. Kımıldamadan oturuyor; sanki, koca koca dalgalar sessizce başının üzerini örtüyor, kendisi de buz gibi soğuk ve dili tutulmuş, dibe batıyordu. İlk düşlem kırıklığı herkese ağır gelir; ama asla hafif yaratılıştı olmayan, içten ve abartmayı sevmeyen kimseler için, bu hemen hemen dayanılmaz bir acıdır. Natalya, çocukluğunu ve o zamanlar akşamüstleri gezinirken, gökyüzünün karanlık olan yönüne doğru değil, hep parlak ve güneşin kızıl alevler içinde battığı yöne doğru yürümeye çalıştığını anımsadı. Yaşam, şimdi önünde karanlık duruyor, kendisi de aydınlığa arkasını dönmüş bulunuyordu...

Natalya'nın gözleri yaşla doldu. Gözyaşları, her zaman iç açıcı değildir. Bunlar göğüste uzun zaman kaynadıktan sonra, önce zorla, sonra da yavaş yavaş ve daha tatlı akıverince, avutucu ve iyileştiricidir; sıkıntının verdiği acıyı gözyaşları bitirir. Ama soğuk ve esirgenerek dökülen gözyaşları da vardır; bunları, insanın yüreğine devinimsiz ve ağır bir yük gibi oturmuş bulunan acı, yürekten damla damla sızdırır; bunlar avuntu getirmez ve yüreği hafifletmezler. Böyle gözyaşı dökmeyenler, henüz daha mutsuz sayılmazlar. Natalya da bunları o gün tatmıştı.

Aradan iki saat geçti; Natalya kendine geldi, kalktı, gözlerini sildi, mumu yaktı ve Rudin'in mektubunu mumun alevinde sonuna dek yaktı, külünü de pencereden savurdu. Sonra, Puşkin'in bir yapıtından kısmetine bir sayfa açtı ve

gözüne ilk çarpan satırları okudu. Sık sık böyle falına bakardı. Kendisine şu satırlar çıkmıştı:

*Yazık, düşlemi o geçmiş günlerin
Genç, duyarlı ruhu eder tedirgin.
Sevinç, zevk, eğlence, neşe ve bayram,
Olmuştur artık onun için haram.
Çünkü, geçmişinden acı duyanı,
Zehirler elbet pişmanlık yılanı...*

Natalya durdu, aynaya soğuk bir gülümsemeyle baktı ve bir şeyi olumlar gibi başını yukarıdan aşağı sallayarak konuk odasına indi.

Darya Mihaylovna onu görür görmez, hemen çalışma odasına götürdü, yanına oturttu, gülümseyerek yanağını okşadı ve bu arada gözlerine dikkatle ve merakla baktı. Darya Mihaylovna gizli bir şaşkınlık duyuyordu; kızını asla tanımadığı düşüncesi ilk kez aklından geçti. Pandeleviski'den kızının Rudin'le buluştuğunu işitince, yalnızca kızmakla kalmamış, ama akılcı Natalyasının böyle bir davranışı nasıl göze aldığına pek şaşmıştı. Ne var ki, kızını yanına çağırıp da ona, bir Avrupalı kadından beklendiği gibi değil, bağıra çağıra ve hiç de incelikli olmayan biçimde çıkışmaya başlayınca; Natalya'nın sert yanıtları, bakışlarındaki ve davranışlarındaki kesinlik, Darya Mihaylovna'yı şaşırtmış, hatta korkutmuştu bile.

Rudin'in birdenbire ve nedeni anlaşılamayan ayrılışı, kadının yüreğinden büyük bir yükü kaldırmıştı; ama o, gözyaşları ve isterik bayılmalar bekliyordu... Natalya'nın görünüşteki dinginliği onu yine şaşırttı.

Darya Mihaylovna onunla:

- E, ne var ne yok kızım? Bugün nasılsın? diye konuşmaya başladı.

Natalya annesine baktı.

- Sevgilin gitti ya... Niye böyle apar topa gittiğini biliyor musun?

Natalya hafif bir sesle:

- Anneciğim, dedi. Size söz veriyorum, siz kendiniz ondan söz etmezseniz, benden de onun için hiçbir zaman bir şey duymayacaksınız...

- Demek ki, bana karşı suçlu olduğunu itiraf ediyorsun.

Natalya başını eğdi:

- Benden hiçbir zaman, hiçbir şey iştımeceksiniz, dedi.

Darya Mihaylovna gülerek:

- Vay, bak hele! dedi. Sana inanıyorum. Ya, üç gün önceyi anımsıyor musun? Nasıl... Neyse, artık söylemeyeceğim, olan oldu, biten bitti. Artık onu anmayalım. Öyle değil mi! İşte, şimdi seni gene eskisi gibi görüyorum; yoksa sen beni büsbütün sersem ettin. Haydi, öp bakayım beni, benim akıllı kızım!..

Natalya, Darya Mihaylovna'nın elini dudaklarına götürdü. Darya Mihaylovna da onu alnından öptü.

- Öğütlerime her zaman kulak ver; bir Lasunskaya ve benim kızım olduğunu unutmazsan, her zaman mutlu olursun, diye ekledi. Şimdi gidebilirsin.

Natalya sessizce çıktı. Darya Mihaylovna arkasından bakarak, "O da bana benzemiş; benim gibi hercai gönüllü; *mais elle aura moins d'abandon*" diye düşündü ve geçmişe, çoktan geçmiş olan anılara daldı...

Sonra Matmazel Boncourt'u çağırmasını söyledi ve ikisi başbaşa uzun uzadıya oturdular. Onunla konuşmayı bitirince, Pandelevski'yi çağırdı. Rudin'in gidişinin gerçek nedeninin ne olduğunu öğrenmek istiyordu... Ama Pandelevski onu tümüyle yatıştırdı. Bu onun uzmanlığıydı.

Ertesi gün Volıntsev kızkardeşiyle birlikte öğle yemeğine geldi. Darya Mihaylovna ona karşı çok incelikli davranıyordu, ama bu kez özellikle güler yüz gösterdi. Natalya, dayanılmaz bir sıkıntı içindeydi; ama, Volıntsev de ona karşı pek saygılıydı ve onunla konuşurken öyle çekingen davranıyordu ki, kız ona içinden teşekkür etmekten kendini alamıyordu.

O gün, sessiz ve sıkıntılı geçti; ama giderken, her şeyin eskisi gibi olduğunu duyumsamışlardı; buysa çok, pek çok şey anlatıyordu.

Evet, her şey ve herkes eskisi gibiydi; Natalya'dan başka hepsi. Natalya yalnız kalınca, yorgun ve bitkin, güçlkle karyolasına sürüklenebildi, yastıkların üzerine yüz üstü yıkıldı. Yaşamak ona öyle acı, öyle tiksindirici ve boş geliyordu ki, kendi kendisinden, aşkından ve üzüntüsünden öylesine utanıyordu ki, o anda belki de ölmeye bile razı olurdu. Onu, daha pek çok acı günler, uykusuz geceler, üzücü heyecanlar bekliyordu; ne var ki, daha gençti; yaşam onun için henüz başlamıştı. Oysa o da yaşamdan er geç kendi payını alacaktır. İnsanın başına nasıl bir yıkım gelirse gelsin, o, ya aynı gün ya da en çok ertesi gün, değişimin kabalığını hoş görün, karnını tıka basa doyuracaktır ve işte size artık ilk avuntu...

Natalya üzüntüler içinde kıvranıyordu, bu onun ilk gönlü açışıydı. Ama Tanrı'ya şükür ki, bu ilk acılar, ilk aşk gibi, yinelenmezler.

XII

Aradan aŖađı yukarı iki yıl gemiŖti. Mayıs ayının ilk günleriydi. Aleksandra Pavlovna evinin balkonunda oturuyordu, ama soyadı artık Lipina değildi, Lejneva olmuŖtu. Mihaylo Mihayliç Lejnev'le evleneli bir yılı gemiŖti. Kadın, eskisi gibi sevimliydi, ama son zamanlarda biraz ŖiŖmanlamıŖtı. Balkonun basamakları bahçeye iniyordu; orada balkonun önünde kırmızı yanaklı, beyaz hırkalı ve Ŗapkası beyaz ponponlu bir çocuğu elinden tutan bir stine dolaŖıyordu. Aleksandra Pavlovna, sık sık onlara bakıyordu. ocuk ağlamıyordu, parmağını ciddi bir tavırla emiyor, çevresine sessiz sessiz bakmıyor ve daha Ŗimdi-den babası Mihaylo Mihayliç'e uygun bir oğul olduğunu gösteriyordu.

Balkonda, Aleksandra Pavlovna'nın yanında, eskiden tanıdığımız Pigasov oturuyordu. Onu görmeyeli beri, Pigasov'un saçı baŖı, eni konu ađarmıŖ, vücudu hafifçe kamburlaŖmıŖ, zayıflamıŖ ve tek bir diŖi dŖtđ için, konuŖurken sözcükleri syleyiŖi deđiŖmiŖti. Bu syleyiŖ, konuŖmalarına daha da bir zehir katıyordu. Aradan geçen yıllar, onun kin ve nefretini azaltmamıŖ, ama keskin zekâsını krletmiŖti; söylediklerini, eskiden olduğundan çok daha faz-

la yineleyip duruyordu. Mihaylo Mihayliç evde değildi; onu çaya bekliyorlardı. Güneş batmıştı. Güneşin battığı yerde, gökten aşağı doğru soluk yıldızlı, limon rengi ince bir şerit uzanıyordu; karşıda da bunun gibi iki şerit vardı; biri daha alçak ve mavi, öteki daha yüksek ve kırmızı-leylak rengindeydi. Gökyüzünün yüksekliklerinde hafif, küçük bulutlar eriyip gidiyordu. Her şey havadaki durgunluğu gösteriyordu.

Pigasov birdenbire güldü.

Aleksandra Pavlovna:

- Ne var, Afrikan Semyoniç? diye sordu.

- Hiiç... Dün, bir köylü gevezelik edip duran karısına "gıcırdama" dedi... Bu, çok hoşuma gitti. Gıcırdama! Ve gerçekten, kadın hangi konuda düşünce yürütebilir ki? Bilirsiniz ki, sözüm her zaman "meclisimizin dışında" kilerle ilgilidir. Atalarımız bizden daha akıllıymışlar. Onların masallarında alnı yıldızlı dilberler pencerenin dibinde oturur ve put gibi susarlar. İşte, böyle olmalı. Bakın, kendiniz bir düşünün: Üç gün önce bizim Başkan'ın hanımı, beni sanki piştovla alnımdan vurdu. Benim eğilimimden hoşlanmadığını söyledi! Eğilim! E, doğanın hoş bir buyruğuyla onun dilinin birdenbire tutulması, hem kendisi, hem de başkaları için daha iyi olmaz mıydı?

- Hiç değişmediniz, Afrikan Semyoniç, hep de biz zavallılara saldırıyorsunuz... Biliyor musunuz, bu bir tür yıkımdır, doğrusu. Size acıyorum.

- Yıkım mı? Ne buyuruyorsunuz! Her şeyden önce, bence dünyada üç tür yıkım vardır: Kışın soğuk odada oturmak, yazın dar ayakkabı giymek, ağlayan ve Acem tozuyla bile susturulamayan bir bebeğin yattığı odada gece-

yi geçirmek... Ayrıca, insaf edin, şimdi ben artık pek uslu bir adam oldum. Alın da, bana bakarak "Dürüst Adam Nasıl Olur?" kitabını yazın. İşte ben böyle dürüst davranırım.

- İyi davranıyorsunuz, buna diyecek yok! Çok değil, daha dün Elena Antonovna bana sizden yakındı.

- Bak hele! Size acaba ne dedi, onu öğrenebilir miyim?

- Bana dedi ki, sabahtan öğleye dek sorularına hep "ne buyurdunuz?" "ne buyurdunuz?" diye, hem de cırlak bir sesle yanıt vermişsiniz.

Pigasov güldü:

- Ama siz de kabul edin ki, Aleksandra Pavlovna, bu iyi bir buluştu, değil mi?

- Pek iyi! Ancak, Afrikan Smeyoniç, demek ki bir kadına karşı bu kadar saygısız olabiliyorsunuz?

- Ne dediniz? Elena Antonovna sizce kadın mıdır?

- Ya sizce nedir?

- Davul! insaf edin; sıradan bir davul; şu tokmaklarla çalınan davullardan...

Aleksandra Pavlovna konuşmayı değiştirmek isteyerek:

- Ah, şey! diye sözünü kesti, diyorlar ki, sizi kutlamam gerekiyormuş, öyle mi?

- Neden?

- Yargıtayın kararı onaylamasından dolayı. Glinovs-ki çayırları size kalıyormuş...

Pigasov asık bir suratla:

- Evet, bana kalıyor, dedi.

- Bunları elde etmek için yıllarca uğraştınız, şimdi de hoşnut değilmiş gibisiniz.

Pigasov ağır ağır konuşarak:

- Aleksandra Pavlovna, size şunu söyleyeyim ki, hiç bir şey, geç gelen mutluluktan daha kötü ve gücendirici olmaz, dedi. Bu, ne de olsa, size zevk vermez, üstelik de sizi savaşım ve yazgıya ilenmek gibi kutsal bir hakkınızdan yoksun kılar. Evet hanımefendi, geç gelen mutluluk acı ve gücendirici bir şeydir.

Aleksandra Pavlovna da omuz silkti:

- Getir nineciğim, diye haykırmaya başladı; Mişa'nın artık yatıp uyuma saati. Ver bakayım onu.

Aleksandra Pavlovna, oğluyla uğraşmaya başladı. Pigaşov da mırıldanarak balkonun öteki köşesine çekildi.

Birdenbire, bahçenin ötesindeki yolda, oldukça yakın bir yerde, hafif yaylısıyla Mihaylo Mihayliç gözüktü. Atının önünde koskocaman iki köpek koşuyordu; biri sarı, öteki griydi; onları alalı çok olmamıştı. Hayvanlar durmadan birbirlerini ısıyor ve hiç ayrılmıyorlardı. Kapıdan onlara karşı yaşlı bir çoban köpeği fırladı, havlamaya hazırlanır gibi ağzını açtı, ama sonra vazgeçip esnedi ve kuyruğunu dostça sallayarak geri döndü.

Lejnev karısına uzaktan seslenerek:

- Şaşa, bak sana kimi getiriyorum, dedi...

Aleksandra Pavlovna kocasının arkasında oturamı tanıyamadı.

En sonra:

- A! Bay Basistov! diye haykırdı.

Lejnev:

- O, o... diye yanıt verdi. Hem de bize ne yaman haberler getiriyor. Şimdi hele biraz bekle, öğrenirsin.

Ve avluya girdi.

Birkaç saniye sonra Basistov'la birlikte balkondaydı.

- Yaşasın!- diye bağırdı ve karısını kucakladı; Seryova evleniyor!

Aleksandra Pavlovna heyecanla:

- Kiminle? diye sordu.

- Elbette Natalya ile... İşte, dostumuz bize bu haberi Moskova'dan getirdi, sana bir de mektup var...

Çocuğun elinden tutarak:

- Duyuyor musun Mişuk, dayın evleniyor!.. Ah, seni kerata seni, şimdi de yalnızca gözlerini kırıştıyor! dedi.

Dadısı:

- Uyumak istiyor, söze karıştı.

Basistov, Aleksandra Pavlovna'ya yaklaşarak:

- Evet etendim, dedi, Darya Mihaylovna'nın salık vermesi üzerine Moskova'dan bugün geldim; yurtluğun hesaplarını denetleyeceğim. Ha, işte mektubunuz...

Aleksandra Pavlovna kardeşinin gönderdiği mektubu çabucak açtı; bu birkaç satırlık bir mektuptu. Sevincinin ilk coşkulu anında, kızkardeşinc, Natalya'ya evlenme önerisinde bulunduğunu, onun ve Darya Mihaylovna'nın onayını aldığını bildiriyor, ayrıntıları ilk postayla daha uzun yazarak göndereceğine söz veriyor ve herkesi kucaklıyor, öpüyordu. Tatlı bir coşkuyla yazdığı belliydi.

Çay sunuldu. Basistov'u da oturtular ve soru yağmuru tuttular. Getirdiği haber, herkesi şaşırtmıştı; Pigasov'u bile sevindirmişti.

Lejnev söz arasında:

- Lütfen söyler misiniz, dedi, kulağımıza Bay Korçağın adında biriyle ilgili söylentiler gelmişti. Demek ki. uydurmaymış.

(Korçağın yakışıklı bir gençti; çok burnubüyük ve

kendine hayran bir sosyete aslanıydı. Olağanüstü görkemli bir tavır takınırdı. Sanki canlı bir insan değil de, halktan toplanan yardımla dikilmiş, kendi kendisinin heykeliydi.)

Basistov gülerək:

- Hayır, büsbütün uydurma değil, diye konuşmaya başladı. Darya Mihaylovna ona pek güler yüz gösteriyordu. Ama Natalya Alekseyevna onun adını duymak bile istemiyordu.

Pigasov söze karışarak:

- Ben onu tanıyorum, dedi, serserinin biridir; gezeze bir aptaldır. Bütün insanlar ona benzeseydi, yaşamaya razı olmak için, çok para kazanmak gerekirdi., rica ederim!

Basistov karşı çıkarak:

- Belki, dedi, ama sosyetedeki konumu yabana atılmaz.

Aleksandra Pavlovna:

- Canım, ne ayrımı var! diye haykırdı. Ne hali varsa görsün! Ah, kardeşim için bilerseniz nasıl seviniyorum!... Natalya da neşeli ve mutlu mu?

- Evet, efendim, o, her zamanki gibi sessiz. Aslında siz onu biliyorsunuz; Sanırım hoşnut.

Akşam, hoş ve canlı konuşmalarla geçti. Yemeğe oturdular.

Lejnev, Basistov'un kadehine lafit koyarken, ona:

- Ha, sormanın tam zamanı, dedi, Rudin'in nerede olduğunu biliyor musunuz?

- Şimdi kesin olarak bilmiyorum. Geçen kış, kısa bir süre için Moskova'ya gelmiş; sonra da bir aileyle Simbirsk'e gitmişti; onunla bir süre mektuplaştık. Son mektubunda, bana Simbirsk'ten ayrılacağını bildiriyor, ama ne-

reye gittiğini yazmıyordu. İşte o zamandan beri onunla ilgili hiçbir şey duymadım.

Pigasov söze kaşarak:

- Nereye gidecek! dedi, bir yerde oturmuş söylev veriyordun Bu bey her zaman kendisine borç para verecek ve onu ağzı açık dinleyecek iki üç beğenen kimse bulabilir. Bakın, o, Tsarevokokşaysk'ta ya da Çulhom'da, onu dünyanın en büyük dahisi sayan yaşlı ve başı peruklu bir yaşlı kızın kollarında can verecektir...

Basistov, hoşnutsuzlukla ve hafif bir sesle:

- Onun hakkında çok sert konuşuyorsunuz, dedi.

Pigasov:

- Hiç de sert değil, dedi, üstelik tümüyle haklıyım. Bana sorarsanız o, çanak yalayıcıdan başka bir şey değildir.

Lejnev'e döndü:

- Size söylemeyi unuttum, bakın ben Avrupa'ya Rudin'in birlikte gittiği şu Terlahov'la tanıştım, dedi. Evet, evet, Rudin hakkında bana neler anlattığını bilemezsiniz; doğrusu bu sözlere de katılırsınız! Kayda değer olanı şu ki, Rudin'in yandaşları ve dostları, zamanla düşman kesiyorlar.

Basistov coşkuyla:

- Beni böyle dostların dışında tutmanızı rica ederim! dedi.

- Ha, siz mi? O başka... Aslında sizden söz etmiyoruz.
" " ' . .

Aleksandra Pavlovna:

- Acaba Terlahov size neler anlattı? diye sordu.

- Çok şeyler anlattı. Hepsi aklımda kalmadı, ama Rudin'in başından geçen en iyi öykü aklımda. Durmadan ge-

lişerek... -Bu beyler hep gelişirler; başkaları, örneğin bas-bayağı uyurlar ya da yerler de bunlar, uykunun ya da yemenin gelişme aşamasında bulunurlar; öyle değil mi, Bay Basistov?- (Basistov hiçbir yanıt vermedi.) Evet, demek ki, yavaş yavaş gelişerek, Rudin felsefe yoluyla, âşık olması gerektiği sonucuna varmış. Böyle şaşırtıcı bir sonuca uygun bir hanım aramaya koyulmuş. Talihi ona gülmüş. Çok sevimli bir Fransız terzi kızla tanışmış. Bütün bu işler Ren ırmağı boyunda küçük bir Alman kasabasında olmuş. Kıza gidip gelmeye, ona türlü kitaplar götürmeye; doğadan ve Hegl'den söz etmeye başlamış. Terzi kızın halini düşünün bir! Bu kız onu gökbilimci sanmış! Gerçi bilirsiniz, kötü bir çocuk değildir; eh, yabancı ve Rus, kızın hoşuna gitmiş. Sonunda onunla bir buluşma belirlemiş, hem de pek şairane bir buluşma. Gondolda, ırmak üzerinde. Fransız kız razı olmuş; güzelce giyinerek onunla birlikte gondola binmiş. Böylece iki saat kadar dolaşmışlar. Bütün bu sürede neyle ilgilendiğini sanıyorsunuz? Fransız kızının başını okşamış, düşünceli düşünceli göklere bakmış ve kıza birkaç kez kendisine karşı bir baba sevecenliği duyduğunu söylemiş. Fransız kız e ve kudurmuş gibi dönmüş, sonra da her şeyi Terlahov'a anlatmış, işte o, bu tür bir erkektir!

Ve Pigasov güldü:

Aleksandra Pavlovna sıkıntıyla:

- Sizi eski sinik sizi! dedi, ben, gitgide şu kaniya varıyorum ki, Rudin'i kötülemek isteyenler bile onakarşı kötübir şey söyleyemiyorlar.

- Kötü bir şey mi? İnsaf buyurun! Onun, sürekli başkasının hesabına yaşaması, aldığı borçlar.. Mihaylo Miylayliç, sanırım sizden de borç para almıştı, öyle değil mi?

Lejne:

- Bakın, Afrikan Scmyonıç, diye konuşmağa başladı ve yüzünün anlatımı ciddileşti; dinleyin: Siz de biliyorsunuz, karım da bilir ki, şu son zamanlarda ben Rudin'e karşı pek sevgi duymuyor ve onu sık sık çekiştiriyordum. Bununla birlikte, (Lejne bardaklara şampanya doldurdu) bakın size ne öneriyorum: biz biraz önce kardeşimizin ve nişanlısının sağlığına içmiştik; şimdi de size, Dimitriy Rudin'in sağlığına içmemizi öneriyorum.

Aleksandra Pavlovna ve Pigasov, Lejne'c şaşkınlıkla baktılar. Basistov ise birdenbire canlandı, sevinçten kızardı ve gözlerini dört açtı.

Lejne sözünü sürdürdü:

- Ben onu iyi tanırım, onun kusurlarını da iyi bilirim. Kendisi sıradan bir adam olmadığından, kusurları çok daha sırtıyor.

Basistov:

- Rudin bir dahidir! dedi.

Lejne:

- Evet, diyelim ki onda deha denen şey vardır, dedi, ama özyapı... İşte, bütün yıkım burada; onda eksik olan budur... Ama asıl konu bu değil. Ben onun iyi ve herkeste bulunmayan özelliklerinden söz etmek istiyorum. Onda coşku var; buysa, emin olun, zamanımızda uyuşuk bir adam için en değerli bir özelliktir. Bizler hepimiz kılı kırk yaran, ilgisiz ve saçma insanlarız; biz uykuya dalmış, donmuş kimseleriz. Bizi bir an için bile olsa kımıldatıp ısıtabilenler sağ olsunlar. Söylemenin zamanı geldi. Şaşa, anımsıyor musun, bir kez seninle ondan söz ediyorduk; ben onu soğuk bir adam olmakla suçlamıştım. O zaman

ben hem haklı, hem de haksızdım. Onun soğukluğu kamndadır, başında değil; bu, onun suçu değildir. O, benim önce dediğim gibi, ne oyuncu, ne dolandırıcı, ne de yalancıdır. Evet o, başkasının sırtından geçiniyor; ama açık-göz gibi değil, bir çocuk gibi... Evet, o bir yerde, gerçekten yoksulluk ve yokluk içinde ölecektir. Ama bunun için de ona taş atmak mı gerekir? Onda yapıcı bir özyapı, kan olmadığı için, hiçbir şey başaramadı; ancak yarar sağlamayacağını ve şimdiye dek sağlamadığını kim söyleyebilir? Onun sözlerinin, genç ve doğanın onun gibi yaşamayı ve kendi düşüncelerini gerçekleştirmeyi esirgediği ruhlarda olumlu tohumlar ekmediğini kim ileri sürebilir? Ben bunu kendisinde denemiş olanların başında geliyorum... Şaşa, gençliğimde Rudin'in benim için ne olduğunu bilir. Anımsadığıma göre, Rudin'in sözlerinin insanları etkilemediğini ileri sürüyordum; ama o zaman ben, bu yaşımda benim gibilerden, yaşamış ve yaşamda yıpranmış olanlardan söz ediyordum. Konuşmada sahte bir ses çıkınca, bizim için onun bütün uyumu yiter gider; hareket versin ki, genç bir adamda ses duygusu henüz o derece gelişmiş ve şımartılmış değildir. Dinlediği şeyin aslı, ona pek güzel geldikten sonra, tonu onun nesine gerek! Tonunu o kendinde de bulur.

Basistov:

- Bravo! Bravo! diye haykırdı, nasıl da doğru söyledi! Rudin'in etkisine gelince; size ant içerim ki, bu adam insanı yalnızca sarsmasını bilmekle kalmıyor, yerinden oynatıyor, insanı tepeden tırnağa değiştiriyor, insanı ateşliyor.

Lejnev, Basistov'a dönerek:

- İşitiyor musunuz? dedi, size daha nasıl kantlar gerekiyor? Siz felsefeye saldırıyorsunuz; ondan söz ederken, yeterince aşağılayıcı sözler kullanıyorsunuz. Ben, kişisel olarak felsefeye karşı pek insafalı değilim ve ondan pek de anlamam; ama bizim çektiğimiz nedeni felsefe değildir! Felsefi kurnazlıklar ve boş sözler, Rus olan bir kimseye hiçbir zaman aşılanamaz; çünkü onun sağlam bir sağduyusu vardır; ama, felsefe adı altında gerçeğe ve anlayışa yönelik namuslu hiçbir çabayı baltalamamız doğru değildir. Rudin'in yıkımı, Rusya'yı tanımamasındandır ve bu gerçekten büyük bir yıkımdır. Rusya bizim herhangi birimiz olmadan olabilir, ama biz hiçbirimiz onsuz olamayız. Bunu düşünene yazık... Gerçekten yurtsuz yaşayabilene de çok yazık! Kozmopolitlik, saçmadır; kozmopolit bir kimse sıfırdır, sıfırdan da aşağıdır; ulusçuluk dışında ne yazın, ne sanat, ne yaşam, ne de gerçek vardır; hiçbir şey yoktur. Güzel bir insanın, yüzü olmadığı düşünülemez; yalnızca kötü bir kimse, yüzüz olabilir. Ama gene de söylerim ki, bu Rudin'in suçu değildir. Bu onun yazgısıdır, onun acı ve ağır yazgısıdır, bundan dolayı da biz onu suçlayamayız. Biz de Rudinlerin ortaya çıkışlarını anlamaya kalkışacak olursak, çok derinlere dalarız. ()nda güzel olan her şey için kendisine teşekkür edelim. Bu, ona karşı haksız davranmaktan daha kolaydır. Bizse ona karşıhaksızlık ettik. Onu cezalandırmak bize düşmez, buna gerek de yok; o, kendisi; ni hak ettiğinden çok daha insafsızca cezalandırmıştın... Allah yere ki, yıkım ondakikötülükleri silmiş ve yalnızca en iyi olanı bırakmış olsun! Rudin'in sağlığına içiyorum. En iyi yıllarımda yakın arkadaşım olanın sağlığına içiyorum,

gençlik için, onun umutlan için, onun güveni ve dürüstlüğü için ve yüreklerimizin yirmi yaşındayken çarptığı her şey için ve yaşarken daha iyisini görmeyeceğimiz şeyler için içiyorum... Senin için altın çağ, Rudin'in sağlığı için içiyorum!

Hepsi bardaklarını Lejne'le tokuşturdular. Ateşlenen Basistov, az daha bardağını kıracaktı ve bardağını bir dişişte son damlasına kadar boşalttı. Aleksandra Pavlovna da, Lejne'in elini sıktı.

Pigasov:

- Mihaylov Mihaylıç, sizin böyle güzel konuşabileceğinizi aklıma bile getirmezdin, dedi, Rudin'le bile karşılaştırabilirim bu yeteneğinizi; beni bile etkilediniz.

Lejne, canı sıkılarak:

- Ben genellikle iyi konuşamam, dedi, sizi etkilemekse, bence zordur. Ama, Rudin hakkında bunca söz yeter. Artık başka şeylerden söz edelim... Bakayım, ne... neydi o?... Şu Pandelevski hâlâ Darya Mihaylovna'nın evinde mi oturuyor? diye sordu.

- Elbette orada! Darya Mihaylovna ona çok kazançlı bir iş sağladı.

Lejne güldü:

- Bak, o yoksulluk içinde ölmeyecek; bu kesin.

Akşam yemeği bitti, konuklar dağıldılar. Aleksandra Pavlovna, başbaşa kaldıkları zaman kocasının yüzüne baktı.

Kocasının alnını okşayarak:

- Bugün nasıl da iyiydin, Mişa, dedi, nasıl da akıllıca ve soylu konuştun! Ama, kabul et ki, bir zamanlar ona karşı konuştuğun gibi, bu kez de ondan yana biraz fazla coştun...

- Düşeni dövmezler... Oysa o zaman senin düşüncelerini çelmesinden korkuyordum.

Aleksandra Pavlovna kalkıp saf yürekle:

- Hayır, dedi, o bana her zaman çok okumuş bir adam gibi görünürdü, ondan korkuyordum ve onun yanında ne konuşacağımı bilemiyordum. Ama, Pigasov'un bugün onunla çok alay ettiğini kabul et, öyle değil mi?

Lejnev:

- Pigasov mu? dedi. Ben, özellikle Pigasov'un yanımda olduğundan dolayı Rudin'i öylesine coşkuyla savundum. O, Rudin'e çanak yalayıcı demek cesaretini gösterdi! Oysa bence, Pigasov'un çanak yalayıcılığı, onunkinden yüz kat daha kötüdür. Kendisinin bir serveti var; her şeyle alay eder; baksana nasıl hep ileri gelenlere ve zenginlere yaşıyor. Biliyor musun, şu herkesi ve her şeyi öfkeyle azarlayan, felsefeye ve kadınlara karşı saldırgan dil kullanan şu Pigasov, memurken rüşvet yemiş, hem de nasıl! Ya, işte, bunlar böyledir!

Aleksandra Pavlovna:

- Yok canım, diye haykırdı. Bunu hiç beklemezdim!... Biraz sustuktan sonra, bak Mişa, dedi, sana bir şey sormak istiyordum...

- Ne?

- Ne düşünüyorsun? Kardeşim, Natalya ile mutlu olacak mı?

- Sana ne diyeyim?... Her türlü olasılık var... Dizginler kızın elinde olacak; bunu senden neden saklayayım, kız senin kardeşinden daha akıllıdır; ama kardeşin de sevimli bir insandır; kızı da candan seviyor. Daha ne isli-

yorsun? işte, biz birbirimizi seviyoruz ve mutluyuz, doğru değil mi?

Aleksandra Pavlovna güldü ve Mihaylo Mihayliç'in elini sıktı.

Aleksandra Pavlovna'nın evinde bütün bu anlattıklarımız geçerken, Rusya'nın uzak illerinin birinde, güneşin altında büyük bir yolda, üç kira beygiri koşulu, hasırla örtülü bir araba gidiyordu. Önde, oturma yerinde, ayaklarını arabanın tokacına yan dayamış, kırılmış ve yırtık cepkenli bir köylü oturuyor, ipten dizginleri çekiyor ve kamçısını savuruyordu; arabanın içinde de, boş denecek kadar hafif bir bavul üzerinde, uzun boylu, kasketli ve omzuna eski, tozlu bir pelerin almış bir adam oturuyordu. Bu Rudin'di. Başını eğmiş ve kasketinin siperini gözlerinin üzerine bastırmıştı. Arabanın tekdüze sarsıntısı, onu iki yana sallıyordu. Tümüyle duyularını yitirmiş gibi görünüyordu, sanki uyukluyordu. Sonunda doğruldu.

Arabayı süren köylüye:

- istasyona ne zaman varacağız? diye sordu.

Köylü:

- İşte orası beyim, dedi ve dizginleri daha hızlı sarstı, şu tepeye vardıktan sonra iki verst daha kalır, çok değil.

Sonra da:

- E, sen düşün bakalım., ben sana nasıl düşünüldüğünü şimdi gösteririm, diye ince bir sesle mırıldanarak sağdaki yedeği kamçılamağa başladı.

Rudin:

- Bana öyle geliyor ki, çok yavaş gidiyorsun, dedi, sabahdan beri sürükleniyoruz, bir türlü varamadık, hiç değilse biraz şarkı söyleyen.

- Ne yaparsın, beyim! görüyorsun ki, atlar yorulmuş., hava da sıcak. Şarkı da söyleyemeyiz; faytoncu değiliz ki...

Köylü, arabanın yanından geçtiği koyu kahve rengi gocuklu ve yamuk çarıklı bir yolcuya dönerek:

- Kuzum, hey kuzum! kuzum çekil! diye haykırdı.

Yoldan geçen:

- Bak hele., arabacı! diye arkasından mırıldandı ve durdu. Aşağılama dolu bir sesle:

- Seni, Moskova tohumu seni, dedi, başını sallayıp yürüdü.

Köylü ortadaki duraklayan atın dizginini sarsarak:

- Nereye? dedi, ah seni hileci seni, sen gerçekten hilecinin birisin...

Son derece yorgun olan beygirler, güçlkle posta istasyonunun avlusuna girdiler. Rudin yaylıdan indi, arabacıya para verdi. Arabacı teşekkür bile etmedi ve paraları avucunda uzun uzadıya evirip çevirdi; çünkü bahşişi az bulmuştu. Rudin, bavulunu durağın odasına kendi getirdi.

Bir zamanlar Rusya içinde çok gezmiş olan bir tanıdığım, bana, istasyon odasının duvarlarında "Kafkas Tutsağı"ndan sahneler canlandıran resimler ya da Rus generallerinin resimleri asıhysa, burada çabucak at bulunabileceğini söylemişti; ama bu resimler ünlü kumarbaz Jorj dö Jermeni'nin yaşamıyla ilgiliyse, yolcunun buradan hemen yola çıkabileceğini düşünmemesi gerekir; Jermeni'nin

beyaz ceketini, önü açık beyaz yeleğini ve gençliğindeki dar ve kısa paçalı pantolonunu, onun yaşlı halinin sivri damlı bir evde iskemleyi havaya kaldırmış oğlunu öldürürkenki öfkeli yüzünü doya doya seyredebilecektir. Rudin'in girdiği odada, işte bu "Otuz Yıl" ya da "Kumarbazın Yaşamı" tabloları asılıydı. Seslenince, karşısına uykulu uykulu buranın memuru çıkıp geldi (kusura bakmayın ama, hiç uykulu olmayan bir memur gördünüz mü?) ve Rudin'in sorusunu bile beklemeden, ilgisiz bir sesle at bulunmadığını bildirdi.

Rudin:

- Neden daha nereye gittiğimi sormadan at olmadığını söylüyorsunuz? dedi. Ben buraya kira atlarıyla geldim. istasyon memuru:

- Hiç atımız yok, diye yanıt verdi, ya siz nereye gidiyorsunuz?

- ...sk kasabasına.

Memur:

- Atımız yok, diye yineledi ve dışarı çıktı.

Rudin öfkeyle pencereye yanaştı, kasketini de masanın üstüne fırlattı.

Bu son iki yıl içinde çok değişmemiş, ama biraz sararmıştı; kıvrıkcık saçlarının şurasında burasında gümüş teller belirmiş, olağanüstülüğünü hâlâ koruyan gözleri, sanki parlaklığını yitirmişti; çektiği acıların, üzüntülerin belirtisi olarak, dudaklarının çevresinde, yanaklarında ve sakaklarında hafif kırışıklar oluşmuştu.

Giysileri dökülüyordu, üzerinde Frenk gömleği bile yoktu.

Belli ki, en parlak dönemi geçmişti; bahçıvanların dedikleri gibi, artık tohuma kaçmıştı.

Duvarlardaki yazılan okumaya koyuldu... Bu, canı sıkılan yolcuların bilinen eğlencesidir... Kapı birdenbire gıcırdadı ve içeriye buranın memuru girdi:

- ...sk için at yok ve daha uzun zaman da olmayacak! dedi; ama ...ov'a dönecek atlar var.

Rudin:

- ...ov'a mı? Ama rica ederim! ...ov hiç de yolumun üzerinde değil. Ben Penza'ya gidiyorum, oysa ...ov, sanırım Tambov yönündedir..

- Ne olacak? Tambov'dan istediğiniz yere gidersiniz ya da ...ov'dan oraya geçebilirsiniz.

Rudin düşündü. Sonunda:

- Eh, haydi bakalım, dedi, söyleyin de atları koşuverinler. Ne fark eder, Tambov'a giderim.

Atlar çabucak koşuldu. Rudin bavulunu çıkardı, arabaya bindi, oturdu, eskisi gibi başını eğdi. Yüzünde yardıma gereksinme duyan, acıklı, uysal bir görünüm vardı. Troyka (*), çanları kesik kesik çingırdayarak, ağır bir tırısla yola koyuldu.

(*). Rusya'da kullanılan üç atlı araba.

SONSOZ

Aradan birkaç yıl daha geçti.

Soğuk bir güz günüydü. S. ili merkezinin en önemli lokantasının (lokantanın üstü oteldi) önünde bir fayton yavaşlayarak durdu. Faytondan hafifçe gerinerek, oflayarak, çok yaşlı olmayan, ama göbeği hatırı sayılır denilebilecek şişmanlığa erişmiş bir bey indi. İkinci katın merdivenlerinden çıkarak, geniş bir koridorun giriş yerinde durdu ve karşısında kimseyi göremeyince, yüksek sesle bağırarak oda istedi. Bir kapı çarptı, alçak bir paravanın arkasından uzun boylu bir uşak çıktı ve yolcuya doğru yan yan yürüdü; koridorun yarı karanlığında cilalı sırtı ve sıvalı kollarıyla ancak fark olunuyordu. Yolcu odasına girer girmez paltosunu ve atkısını çıkararak divana oturdu ve ellerini dizlerine dayadıktan sonra, uykudan uyanıyormuş gibi çevresine bakındı; sonra, kendi uşağını çağdırmalarını buyurdu. Otel hizmetlisi, başını peki der gibi eğerek çıktı. Bu yoicü, Lcjnev'den başkası değildi. Yine kura erlerinin toplanması, onu da köyden S.'ye getirmişti.

Lejnevin odaya giren uşağı genç, kıvrıcık saçlı, al ya-

nakli bir delikanlıydı; sırtında gri bir palto, ayağında yumuşak keçe çizmeler vardı.

Lejnevi:

- E, kuzum, gördün mü işte, geldik bile. Sen de lastiğin tekerlekten fırlamasından korkuyordun.

Uşak, paltosunun kalkık yakası arasından gülmeye çalışarak:

- Geldik! dedi, ama lastik acaba neden fırlamadı?

Koridorda birdenbire gür bir ses duyuldu:

- Burada kimse yok mu?

Lejnevi irkildi ve kulak verdi. Ses:

- Hey! Orada kim var? diye sordu.

Lejnevi kalktı, hızlı adımlarla giderek kapıyı açtı.

Karşısında uzun boylu, saçları nerdeyse bütünüyle ağarmış ve kamburlaşmış sırtında bronz düğmeli, eski soft bir redingot olan bir adam duruyordu. Lejnevi onu hemen tanıdı.

Coşkuyla:

- Rudin! diye haykırdı.

Rudin döndü; sırtını ışığa vermiş olduğundan, Lejnevi'nin hatlarını birdenbire ayırt edemedi; duralamış, ona bakıyordu.

Lejnevi:

- Beni tanıyamadınız mı? dedi.

. . Rudin:

- Mihaylo Mihayliç! diye haykırdı ve elini uzattı; ama sonra utanarak geri çekti.

Lejnevi, onun elini iki eliyle çabucak yakaladı:

- Girin, içeri girin! diyerek odasına çekti.

Bir süre sessizce ona baktı, sonra elinde olmadan sesini hafifleterek:

- Ne kadar da değişmişsiniz? dedi.

Rudin, odayı dalgın dalgın süzerken:

- Evet, öyle diyorlar! dedi. Eee, yıllar geçiyor... Siz, hiç de değişmemişsiniz. Aleksandra'nın sağlığı nasıl., eşinizin?

- Teşekkür ederim, iyi, iyi... Hayır ola, sizi hangi rüzgâr buralara attı?

- Beni mi? Bu, anlatmakla bitmez. Daha doğrusu, buraya zorunlu olarak uğradım. Bir tanıdığı arıyordum. Ama elbette sizi gördüğüme çok sevindim...

- Öğle yemeğini nerede yiyeceksiniz?

- Ben mi? Bilmiyorum. Lokantanın birinde. Bugün yola çıkmam gerekiyor.

- Hemen mi?

Rudin anlamlı anlamlı güldü:

- Evet efendim, hemen, dedi; beni köyümde oturmaya zorunlu tutarak gönderiyorlar.

'-Benimle yemek yârsiniz amâ'.

Rudin ilk kez Lejnev'in doğrudan gözlerine baktı.

- Beni öğle yemeğini birlikte yemeye mi çağırıyorsunuz? diye sordu.

- Evet Rudin, eskisi gibi., ahbaçça. İster misiniz? Size raslayacağımı ummuyordum ve Tanrı bilir, buhdan'sonra ne zaman görüşebileceğiz? Böyle ayrılmamız doğru değil!

- Hay hay, yiyelim.

Lejnev, Rudin'in elini sıktı, uşağı çağırarak öğle ye-

meği hazırlamasını ve bu/un içine bir şişe şampanya koymasını söyledi.

Yemekte Lejnev'le Rudin, birbirleriyle sözleşmiş gibi hep üniversitedeki öğrencilik zamanlarından söz ettiler; şimdi ölmüş ve sağ olan birçok arkadaşlarını ve birçok şeyi anımsadılar. Rudin'in konuşması önceleri neşesizdi, ama birkaç bardak şarap içince, kanı ateşleniverdi. Sonunda, uşak sonuncu yemeği de getirdi. Lejnev kalktı, kapıyı kilitledi ve masaya dönünce, tam Rudin'in karşısına oturdu ve usulcacık çenesini iki eline dayayıp konuşmaya başladı:

- Eee, şimdi anlatın bakalım, sizi görmeyeli beri başınızdan neler gelip geçti?

Rudin, Lejnev'in yüzüne baktı.

Lejnev, "Tanrım! Zavallı nasıl da değişmiş!" diye düşündü.

Gerçi, yaklaşmakta olan yaşlılığın belirtileri yüzünde görülmesine karşın, Rudin'in yüzü, onu özellikle yol boyundaki istasyonda gördüğümüzden beri az değişmiş, ama anlatımı başkalaşmıştı. Gözleri başka türlü bakıyordu; varlığında, davranışlarında bile, kimi zaman bir ağırlık, kimi zaman anlamsız bir çeviklik vardı; soğuklaşmış ve sanki parçalanmış konuşmasında kesin bir yorgunluk seziliyordu; gizli ve sessiz üzüntüsü, bir zamanların yapmacık üzüntülerinden ve genel olarak, gençliğin umutlu, güvenli ve onur dolu yapmacık üzüntüsünden çok başkaydı.

- Size, başımdan gelip geçenleri mi anlatayım? diye konuşmaya başladı; hepsini anlatmak hem olanaksız, hem

de değmez. Çok acı çektim, serseri gibi dolaşmalarım yalnızca bedenimi değil, ruhumu da sürüklemişti. Tanrım, neler ve kimler düş kırıklığına uğratmadı ki beni! Kimlerle yakınlık kurmadım! (Lejnevin, kendisine ilgiyle baktığını görerek) evet, kimlerle yakınlık kurmadım! diye yineledi. Kaç kez kendi sözlerim bile, yalnızca kendimde değil, düşüncelerime katılan başkalarının ağzında bile nefretimi uyandırmıştır! Kaç kez, bir çocuk duygusallığından, kamçılanan atın kuyruğunu bile kıpırdatmayan kaba duygusuzluğuna geçtim... Kaç kez sevindim, umut besledim, savaştım ve kendimi boşuna alçaktım. Kaç kez, şahin gibi yükseldim ve kabuğu ezilmiş bir sümüklü böcek gibi yerde sürünerek döndüm. Nerelerde dolaşmadım, ne yollardan geçmedim ki!

Sonra da:

- Oysa yollar çamurlu oluyor, diye ekledi ve hafifçe yana döndü. Siz bilirsiniz... diye sürdürürken, Lejnev:

- Bakın, dedi, biz bir zamanlar birbirimizle senli benli konuşurduk. İster misin, geçmişini yineleyelim... "Yakınlığımızın" şerefine içelim!

Rudin canlandı, doğruldu, gözlerinde de sözcüklerle anlatılamaz bir şey panldadı:

-İçelim, dedi, teşekkür ederim kardeşim, içelim!

Birer bardak içtiler.

Rudin gülerek ve "sen" sözcüğünü vurgulayarak:

- Sen bilirsin ki, içimde beni kemiren ve bana sonuna dek rahat vermeyecek olan bir kurt var. Bu beni insanlara doğru itiyor; başlangıçta onlar kendilerini benim etki-me bırakıyorlar; sonra da...

Rudin elini havada savurdu.

- Sizden., senden ayrılalı beri., ben çok çektim ve çok şey öğrendim. Yaşamaya başladım; on beş yirmi kez yeni yeni şeylere heves ettim... İşte, durumumu görüyorsun!

Lejnev kendi kendine konuşur gibi:

- Dayanma gücün yokmuş, dedi.

- Dayanma gücüm mü yokmuş? Ben hiçbir zaman, hiçbir şey kurmasını bilemedim; ama ayağımın altında zemin yokken, kendi temelimi kendim atmam gerektiğinde zor oluyor, kardeşim! Bütün serüvenlerimi, yani doğrusunu söyleyeyim, bütün başarısızlıklarımı sana anlatacak değilim. Sana iki üç olayı anlatacağım., yaşamımda başarının sonunda bana gülümsediği.. yo, hayır., başarı ummaya başladığım sırada., çünkü bunların ikisi aynı şey değildir...

Rudin ağarmış ve artık seyrekleşmiş saçlarını, bir zamanlar koyu ve sık kıvrıkcıklarını yaptığı gibi, aynı silkişle arkaya attı:

- Haydi, dinle bakalım, diye konuşmaya başladı. Moskova'da oldukça garip biriyle ahbab oldum. Çok zengindi ve geniş yurtlukları vardı; memur değildi, bellibaş ve biricik tutkusu, bilime olan sevgisiydi. Ona bu tutku nereden gelmişti, bunu şimdi bile anlayamıyorum! Bu, ona, kel başa şımşır tarak gibi yakışıyordu! Kendisi, aklın bilinen düzeyinde çabalayarak duruyor, neredeyse konuşmasını bile beceremiyordu; yalnızca gözlerini anlamlı bir biçimde çeviriyor ve başını anlamlı anlamlı sallıyordu. Ben, kardeşim, ömrümde onun gibi kavrayışsız ve yeteneksiz bir adam görmedim.., Smolensk .ilinde, öy-

lc yerler vardır ki baştan başa kumsaldır; şurada burada hiçbir hayvanın yemediği bir ot yetişir. Eline hiçbir şey geçmiyordu. Her şey sürüklenip ondan öteye, daha uzaklara gidiyordu; o ise, kolay olan her şeyi zorlaştırmakla aklını bozmuştu. Onun buyruklarına bağlı kalınsaydı, adamlarının topuklarıyla yemek yemeleri gerekirdi. Çalışıyor, yazıyor ve yorulmadan okuyordu. Bilimde, büyük bir dirençle ve sabırla çabalıyordu; yüce bir onuru vardı; özyapısı çeliklendi; Yalnız başına yaşar ve garip bir adam sayılırdı. Onunla tanıştım., ve benden hoşlandı. İşte şimdi söylüyorum, onun ne olduğunu çabucak anladım; ama onun bu yoldaki hevesi beni duygulandırdı. Bununla birlikte, öyle olanak ve araçları vardı ki, öyle çok iyilik yapabilir, çevresindekilere öyle yararlar sağlayabilirdi ki... Onun yanına taşındım, sonra da onun köyüne gittim. Kardeşim, büyük tasarılarım vardı; birçok gelişim ve yenilik için tasarılar yapıyordum. ,

Lejneve, sevgiyle gülümsedi:

- Lasunski'da olduğu gibi., anımsıyor musun? dedi.

- Ne? O zaman ben ruhumda, söylediklerimden hiçbir şey çıkmayacağını biliyordum; ama burada., burada, önümde bambaşka bir alan gelişmekteydi., yanımda tarım ile ilgili kitaplar da götürdüm., hiçbirini de sonuna dek okumadım ya, neyse., ve böylece işe giriştim. Önceleri işler umduğum gibi gitmedi; sonra da, yoluna girer gibi oldu. Yeni arkadaşım susuyor ve bakıyordu; işime karışmıyordu, yani bir dereceye dek işime karışmıyordu. Önerilerimi kabul ederek uyguluyordu; fakat zorla, inatla, gizli bir güvensizlikle; hep dc kendi dediğinde üsteliyordu. Kendi

kafasından çıkan her düşünceye çok değer veriyordu. Bu düşünceye, uğur böceğinin otun ucuna eriştiği, onun üzerinde kanatlarını düzelterek uçmaya hazırlanıyormuşçasına durduğu gibi, çabayla ve güçlkle erişir, sonra da birdenbire yere yuvarlanır ve gene tırmanmaya başlardı... Bütün bu karşılaştırmalardan şaşırıp kalma; onlar daha o zaman içinde kaynayıp duruyorlardı. İki yıl böylece sürüklendim durdum. Gösterdiğim bütün özene karşın, iş ağır ilerliyordu. Yorulmaya başlamıştım. Arkadaşımdan usandığım için onu kışkırtmaya başladım; çünkü beni tüyden bir yatak gibi boğuyordu; güvensizliği, sessiz bir kışkırtma biçimine dönüştü, ikimiz de birbirimize düşman kesildik, artık hiçbir şey üzerine konuşamıyorduk; o, gizlice ve durmadan, benim isteğime bağlı olmadığını bana göstermeye çalışıyordu. Buyruklarım ya çığnndan çıkıyor ya da hiç dinlenmiyordu... Sonunda bu çiftçinin yanında bir akıl hocası konumunda olduğumu anladım. Zamanımı ve gücümü boş yere yitirdiğimden, üzüldüm; umutlarımda genel olarak aldandığımı görünce, çok kırıldım. Buradan ayrılmakla neler yitirdiğimi çok iyi biliyordum; ama kendimi tutamıyordum. Bir gün, tanık olduğum ve bana dostumun çok çirkin bir yönünü gösteren ağır ve öfkelenirici bir sahneden sonra, onunla kesin olarak kavga ettim ve bu hevesli efendiye bozkır unuyla Alman balı bulamacına bu-laşmış olarak bıraktım; çıkıp gittim.

Lejne, iki elini Rudin'in omuzlarına koyarak:

- Yani, yiyecek bir lokma ekmeğini bırakmışsın.

- Evet, kendimi gene boşlukta, hafif ve çıplak buldum.

Uç uçabildiğin yere... Eh, içelim!

Lejnev:

- Senin sağlığın için, dedi, kalkıp Rudin'i alnından öptü, senin sağlığına ve Pokorski'nin anısına... O da böyle yoksul kalmasını biliyordu.

Biraz sonra Rudin:

- İşte sana serüvenlerimin bir numaralısı, dedi, ne dersin, daha anlatayım mı?

- Anlat, rica ederim.

- Of! Canım konuşmak istemiyor. Konuşmaktan yoruldu, kardeş... Neyse, peki. Birçok yerde dolaştıktan sonra., dur, sana, iyi yürekli gibi görünen bir makam sahibine nasıl yazman olduğumu ve sonradan neler olduğunu anlatayım. Ama, bu bizi çok uzaklara götürür... Birçok yerde dolaştıktan sonra, sonunda., iş adamı olmaya, işinde kendisi çalışan bir adam olmaya karar verdim., rica ederim, gülme., durum şöyle oldu: Biriyle buluştum... sen belki de bunu duymuşsundur... Kurbeev adında biri., tanıyor musun?

T Hayır, duymadım. Ama rica ederim, Rudin, konu şu ki., bu şakadan dolayı kusuruma bakma., bir iş adamı olmayacağını, sen şu aklınla nasıl oldu da anlayamadın?

- Biliyorum, kardeşim, bu işlerden anlamadığımı biliyorum; yalnızca düşündüm, işim ne olabilir ki?... Fakat Kurbeev'i görmüş olsaydın! Sen, rica ederim, sakın onu boş bir gezeze sanma. Benim bir zamanlar iyi konuştuğumu söylerler. Onun yanında ben solda sıfır kalırım. Şaşırtıcı derecede bilgin bir adamdı; bilgili bir kafaydı. Sanayi ve ticaret kurumları konusunda, kardeşim, yaratıcı bir kafası

vardı. Kafasında cn gözüpek, en beklenmedik tasarılar kaynıyordu. Onunla birleştik ve güçlerimizi birlikte, yararlı bir işte kullanmaya karar verdik.

- Söyler misin, ne gibi işler?

Rudin gözlerini yere eğdi.

- Sen gülersin!

- Neden güleyim? Yoo, gülmeyeceğim.

Rudin utangaç bir gülümsemeyle:

- Biz, K. ilindeki bir ırmağı teknelerin gidiş gelişine elverişli bir duruma sokmaya karar verdik, dedi.

- Bak hele? Demek ki bu Kurbeev sermayesi olan bir adammış, ha?

Rudin:

- O, benden de yoksuldu, dedi ve ağarmış başını sessizce önüne eğdi.

Lejnev güldü, ama birdenbire durdu, Rudin'in elini yakaladı.

- Beni başışla kardeşim, ne olur, dedi; ama bunu hiç beklemiyordum. E, sakın sizin bu girişiminiz, şöyle yalnızca kâğıt'üzerinde kalmış olmasın?

- Hayır, bütünüyle değil. Başlangıçta işleri yoluna koyduk. İşçi tuttuk., ve işe başladık. Ama o zaman ortaya türlü engeller çıktı. Her şeyden önce, değirmen sahipleri bizi hiç de anlamak istemiyorlardı; bundan başka, suya makinesiz karşı koyamazdık; makine içinse, paramız yetmiyordu. Altı ay kulübelerde oturduk. Kurbeev kuru ekmeği yiyordu, benim karnım da pek doymuyordu. Bununla birlikte, hiç yazıklanmıyorum. Doğa orada öyle güzeldi ki! Her yola başvuruyorduk, tüccarları inandırıyor, mektuplar

ve genelgeler gönderiyorduk. Sonuçta, bu tasarı uğruna son meteliğimi de harcamış oldum.

Lejne:

- Sanırım, son meteliğini harcamak zor bir şey değildi, dedi.

- Doğrusu, zor değildi.

Rudin pencereden dışarıya baktı.

- Oysa tasarı, inan ki iyiydi; çok büyük yarar sağlayabilirdi.

Lejne:

- Şu, Kurbeev dediğin adam ne oldu? diye sordu.

- O mu? O, şimdi Sibirya'da altın arayıcısı. Ve göreceksin, büyük bir servet kazanacak; batmayacaktır o.

- Belki, ama senin bir servet kazanamayacağın kesin.

- Ben mi? Ne yaparsın! Ama, biliyorum; sana göre ben, hep boş bir adamdım.

- Sen mi? Yapma kardeşim! Bir zamanlar, senin kararlık yönlerin gözüme batıyordu; ama şimdi, inan bana, seni değerlendirmeyi öğrendim. Senin bir servetin olamayacak... Seni, özellikle bundan dolayı seviyorum., emin ol!

Rudin hafifçe güldü.

- Doğru mu?

Lejne:

- Seni özellikle'bunun için sayıyorum! diye yineledi, beni anlıyor musun?

İkisi de sustular.

Rudin:

- E, üç numaraya geçeyim mi? diye sordu.

- Lütfen.

- Peki, üçüncü ve son numara... Bu numaradan henüz yeni ayrıldım. Ama canını sıkıyorum ya?

- Anlat, anlat.

Rudin:

- İşte, görüyor musun, diye konuşmaya başladı, boş bir zamanımda oturmuş düşünüyordum... benim hep pek çok boş zamanım oldu. Düşündüm ki; bilgim çok, iyi niyetim de var... Bana bak, sen de benim iyi niyetli olmadığımı söylemeye kalkışmazsın, değil mi?

- Nasıl olur?

- Bütün başka noktalarda, ben az çok zayıfım., san-ki neden eğitimci ya da daha iyisi, öğretmen olmayayım., böyle boşuna yaşamaktansa...

Rudin durakladı ve göğüs geçirdi.

- Boşuna yaşamaktansa, bildiklerimi başkalarına vermeye çalışmam daha iyi değil mi? Belki de onlar benim bu bildiklerimden bir yarar sağlarlar. Yeteneklerim sıradan değil... dil de biliyorum... Bak, ben kendimi bu yeni işe verme kararındaydım. Yer bulmak için büyük çabalar gösterdim; özel ders vermek islemiyordum; ortaokul ve ilkokullarda görülecek işim yoktu. Sonunda, buradaki lisede iş bulmayı başardım.

Lejnev:

- Ne? Şimdi sen, öğretmen misin? diye sordu.

- Rus dili öğretmeni. Sana şunu söyleyeyim ki, ben hiçbir işe, buna sarıldığım gibi istekle ve coşkuyla sarılmamıştım. Gençliği etkileme düşüncesi, beni canlandırıyor. Giriş dersinin hazırlanmasıyla üç hafta uğraştım.

Lejnev sözünü keserek:

- Bu dersin notlan yanında mı? diye sordu.

- Hayır, bir yerde yitirdim. Kötü olmadı; beğenildi de. Dinleyicilerimin yüzlerini, şimdi karşımdaymışlar gibi görüyorum. İyi, genç yüzler, her birinde saf bir dikkat, ilgi vardı; hayranlık bile... Kürsüye çıktım, dersimi sıtmalıyken okudum; bir saatten çok süreceğini sanıyordum; oysa yirmi dakikada bitirdim. Müfettiş de orada oturuyordu. Gümüş gözlüklü, kısa perukalı, kara kuru, yaşlı bir adam; başını ara sıra bana doğru eğiyordu. Bitirip de kanepeden fırladığım zaman, bana, "İyi, yalnızca biraz yüksek ve belirsiz yazılmış, ana konuda da bilgi verilmiş," dedi. Lise öğrencileriye, beni saygılı bakışlarıyla uğurladılar doğrusu. İşte, gençlik bundan dolayı değerlidir. İkinci dersi de okuyarak yaptım, üçüncüsünü de öyle., sonra doğaçlama ders vermeye başladım.

Lejnev:

- Sanırım, başarıyordun da? diye sordu.

- Çok başarılı olmuştum. Öyle büyük bir kalabalığa sesleniyordum ki! Ders olarak, onlara ruhumda olan her şeyi veriyordum. Bunların arasında, gerçekten dikkati çeken üç dört çocuk vardı; ötekiler beni pek anlamıyorlardı. Ama, açık söyleyeyim ki, beni anlayanlar bile, sorularıyla kimi zaman rahatsız ediyorlardı. Ama yılmadım. Sevmeye gelince, beni hepsi seviyorlardı; yoklamalarda hep yüksek not veriyordum. Ama o zaman da bana karşı bir dedikodu başgösterdi.. yoo, hayır., hiçbir dedikodu yoktu; ama ben kendi çevreme düşmemiştim. Öteki öğretmenleri rahatsız ediyordum, onlar da beni rahatsız ediyorlardı. Lise öğrencileri, üniversiteliler gibi her zaman

okumuyorlar; derslerimden pek az şey anlıyorlardı.. olaylarrıysa kendim az biliyordum. Bununla birlikte, benim için saptanan ders yönteminin çemberinden de hoşnut değildim., bilirsın, bu benim zayıf yanımdır. Kökten değişiklikler istiyordum ve sana ant içerim ki, bu değişiklikler hem ciddi, hem de kolaydı. İyi ve dürüst bir adam olan, önceleri üzerinde iyi bir etki bıraktığım müdürün yardımıyla bunları uygulayabileceğime inanıyordum. Karısı da bana yardım ediyordu. Kardeşim, bütün yaşamımda bu türden kadınlara çok raslamış değilim. Kırk yaşlarında vardı; ama iyiye inanıyor, güzel olan her şeyi on beş yaşındaki bir kız gibi seviyor ve düşüncelerini kimin karşısında olursa olsun söylemekten çekinmiyordu. Onun soylu coşkusu ve ruh temizliğini hiçbir zaman unutmayaçağım. Onun düşüncelerinin de yardımıyla bir plan yazdım... Ama, tam o sırada kuyumu kazdılar, beni ona karşı lekelediler. Ufak tefek, sert, hırçın ve hiçbir şeye uymayan, Pigasov'un türünden, ama ondan çok daha ciddi matematik öğretmenin, bana özellikle zararı dokundu... Bak, anımsamışken sorayım; Pigasov ne oldu, sağ mı?

- Sağ... düşünebiliyor musun, küçükburjuva bir kadınla evlendi. Kadın Pigasov'u dövüyormuş, diyorlar.

- Hak ediyordur! Ya Natalya Alekseyevna sağ mı?

- Evet.

- Mutlu mu?

- Evet.

Rudin sustu.

-Neden söz ediyordum., evet! Matematik öğretmenin-den. Benden nefret etmeye başladı; derslerimin hava fişek-

leri gibi, öğrenciye hiçbir yararı olmadığını söylüyor, belirsiz olan her tümcemi eleştiriyordu. Bir seferinde, XVI. yüzyılla ilgili bir anıt yüzünden beni şaşırttı., ama daha da önemlisi, amaçlarımı da keşfetti; sabun köpüğünden sonuncu balonum da iğneye saplanır gibi ona takıldı ve patladı. Kendisiyle daha ilk anda anlaşılamadığım müfettiş, bana karşı müdürü silahlandırdı; olay çıktı; savımdan vazgeçmek istemiyordum; ateşlendim; konu üst makamlara yansıdı; istifamı vermek zorunda kaldım. Ama bununla da yetinmeyerek, bana karşı böyle davranılmaması gerektiğini göstermek istedim., ama bana istediklerini yaptılar... Şimdi buradan gitmem gerekiyor.

Sonra bir sessizlik oldu; iki ahbab başlarını eğmiş duruyorlardı.

İlk olarak Rudin söze başladı:

. - Evet kardeşim, diye konuştu, şimdi Koltsov'la birlikte, "Ey gençlik, sen beni ne duruma getirdin, hiçbir yere adım atacak gücüm kalmadı," diyebilirim. Oysa hiçbir işe yaramaz mıydım, yeryüzünde benim için gerçekten de iş mi yoktu? Bu soruyu kendime sık sık sorardım ve kendi gözümde her ne denli alçalmaya çahşıyordumsa da, bütün insanların payını alamadığı güçlerin kendimdeki varlığını duymadan da olamıyordum! Öyleyse, bu güçler neden verimsiz kalıyor? Hem de üstelik, anımsıyor musun, seninle birlikte Avrupa'dayken, ben gururlu ve yapmacıklardan hoşlanan biriydim. Gerçekten, o zamanlar ben ne istediğimi açıkça göremiyor, sözlerle sarhoş oluyor ve düşlemlere inanıyordum; ama şimdi, sana ant içerim ki, şimdi ben istediğim her şeyi yüksek sesle, herkesin karşısın-

da söyleyemiyorum. Kesin olarak gizleyeceğim bir şey yok; sözcüğün tam anlamıyla ruhsal olarak ben iyi niyetli bir insanım; azla yetiniyorum, duruma ve koşullara uymak istiyorum, az bir şey istiyorum, yakın bir hedefe ulaşarak hiç olmazsa azıcık bir yarar sağlamak istiyorum. Ama, yok, başaramıyorum! Bunun anlamı nedir? Ötekiler gibi yaşayıp iş yapmama engel olan nedir? Şimdi, yalnızca bunun için düşünem kuruyorum; ama daha ancak belirli bir duruma gelmiş, bir noktada henüz duraklamışken, yazgı beni hemen alaşağı ediyor... Ben ondan korkmaya başladım; yazgımdan... Acaba bütün bunlar neden? Bana bu bilmeyi çöz bakalım!

Lejnev:

- Bilmecesi! diye yineledi. Evet, bu doğru. Sen benim için de her zaman bir bilmecesin. Gençliğinde, kimi zaman ufak bir olaydan sonra sen birdenbire konuşmaya başlayınca, yürekleri bile titretiyordun; sonra gene başlıyordun... E, sen ne demek istediğimi biliyorsun., seni o zaman bile anlamıyordum; ondan dolayı seni sevmekten vazgeçmiştim. Sendeki güçler öyle çok, ideale ulaşma çaban öyle yorulmazdı ki...

Rudin onun konuşmasını keserek:

- Laf, yalnızca laf! Eylem yoktu, dedi.

- Eylem yokmuş! Sanki nasıl eylem olacaktı?..

- Nasıl eylem mi? Anımsarsan, Pryajentsev'in yaptığı gibi, kendi emeğimle kör bir kadını ve bütün ailesini besleyebilseydim... İşte sana eylem.

Rudin, Lejnev'e sessizce baktı ve başını salladı.

Lejnev bir şey söylemek istiyordu, eliyle yüzünü sıvazladı; sonunda:

- Demek ki, köye gidiyorsun? diye sordu.

- Köye.

- Köyün hâlâ duruyor mu?

- Orada ona benzer bir şey kalmış, iki buçuk kişi. Ölünecek bir köşe de var. Sen belki de şu anda, "Burada da edebiyat yapmadan olamadı," diye düşüneceksin. Edebiyat yapmak, beni gerçekten yıktı batırdı; beni yedi bitirdi, ölünceye dek ondan kurtulamayacağım. Ama bu söylediğim edebiyat değildir. Şu ak saçlar, şu kırıksıklar edebiyat değildir, kardeşim; şu yırtık kollar edebiyat değildir. Sen bana karşı her zaman sert davranıyordun ve haklıydın; ama şimdi, artık her şey bittikten sonra, artık sertliğe gerek kalmadı... Kandilin yağı tükendi, kandilin kendisi de kırıldı; işte fitili de şimdi neredeyse yanıp bitecek... Artık beni uslandıracak olan, ölümdür...

Lejnev yerinden fırladı:

- Rudin, diye haykırdı, bunu neden bana söylüyorsun? Sana ne yaptım da bunu hak ettim? Senin çökmüş avurtlarını ve kırıksıklarını gördükten sonra, edebiyat yapmak sözcüğü aklıma gelseydi, nasıl bir yargıç ve nasıl bir insan olabilirdim? Senin için ne düşündüğümü mü öğrenmek istiyorsun? Buyur! Düşünüyorum ki: işte o insan ki., yetenekleriyle nelere erişemezdi; isteseydi hangi dünya nimetlerini elde edemezdi; isteseydi., oysa, onu aç ve yersiz yurtsuz buluyorum...

Rudin sessizce:

- Senin acıma duygunu uyandırıyorum, dedi.

- Hayır, yanılıyorsun. Sen bana saygı aşılıyorsun, anladın mı? O çiftçi ahabınla yıllarca bir arada kalmana kim engel oldu? Eminim ki ona yalakalık yapmak isteseydin, sana bir servet sağlardı. Neden liseye yerleşemedin; neden böyle garip adamsın? Sonuç şu olmuştur ki, sen bir işe nasıl düşünceyle başlamış olursan ol, hiçbir zaman kendi kişisel çıkarını düşünmemiş, ne kadar yağlı olursa olsun, iyi olmayan toprakta kökleşmemişsindir.

Rudin sessiz bir gülümsemeyle:

- Yazgı beni bir şeye sahip olmamak ve durmadan yer değiştirmek için yaratmış; yerimde duramıyorum, dedi.

- Bu doğru; bana daha önce de söylediğin gibi, sen içinde kurt bulunduğundan duramıyor değilsin... Sen kurttan dolayı değil; boşuna bir tedirginliğin ruhuyla da değil, sen gerçeğe olan aşkınla yanılıyorsun. Şu besbelli ki, seninle yaptıkları bütün tartışmalarına karşın kendilerini bencil bile saymayan ve seni dolap çeviren biri olarak gören birçok insana göre, o ateş sende daha parlak yanıyor. Senin yerinde olsaydım, bendeki bu kurdun susmasını çoktan sağlar ve her şeye boyun eğerdim; oysa sende bir hırçınlık bile belirmedi; eminim ki, daha bugün, hemen, şimdi bir çocuk gibi yeni bir işe sarılmaya hazırsındır.

Rudin:

- Hayır kardeşim, şimdi yorgunum, dedi. Bu kadarı yeter.

- Yorgunsun! Başkası çoktan ölmüş olurdu. Sen, kendini ölümün yatıştıracağını söylüyorsun; yaşam yatıştırıyor mu sanıyorsun? Ancak yaşayıp da başkalarına karşı hoşgörülü olmamış bir kimse, hoşgörüyü hak etmiyor demektir. Oysa, kim hoşgörü istemediğini söyleyebilir? Sen

yapabildiğini yaptın, savaşabildiğin kadar savaştın... Daha ne istiyorsun?

Rudin, içini çekerek:

- Sen, kardeşim, bambaşka bir adamsın.

Lejnev sözünü:

- Yollarımız ayrıldı, diye sürdürdü, olasıdır ki servetim, soğukkanlılığım ve başka mutlu şeylerim olduğu için, benim bir yerde durmama, ellerimi kavuşturup seyirci kalmama hiçbir şey engel olamadı; oysa senin kıra çıkarak kollarını sıvaman, çalışıp iş görmen gerekiyordu. Yollarımız ayrıldı., ama bak, birbirimize nasıl da yakınız. Birbirimizle hemen hemen aynı dilde konuşuyoruz; aramızda yarı anıştırmalarla anlaşıyoruz; aynı duygularla büyümüşüz. Kardeşim, bizler artık az kaldık; ikimiz de kuşağımızın son bireyleriyiz! Aramızda anlaşmazlık olabilir; yaşlılıkta bile, önümüzde uzun bir yol varken bile savaşabilirdik; ama şimdi, kalabalık çevremizde seyrekleştiği bir sırada, yeni kuşaklar yanımızdan geçip bizi geride bıraktıkları ve bize yabancı olan hedeflere doğru gittikleri sırada, biz birbirimize sıkıca sarılmamız. Kadehleri tokuşturalım, kardeşim, haydi bir zamanlar yaptığımız gibi; *Gaudeamus igitur*\

Dostlar kadehlerini tokuşturdular; coşkulu ve falsolu ama gerçek Rus sesleriyle eski üniversiteli öğrencilerin şarkısını söylediler.

Gene Lejnev konuşarak:

- Bak, şimdi köye gidiyorsun, dedi, orada uzun süre kalacağım aklım pek almıyor; nerede, nasıl sona ereceğini de düşünmüyorum... Ama unutma, başına her ne gelirse gelsin, senin için başını sokacak bir yuva her zaman ha-

zırdır. Bu, benim evimdir... duyuyor musun, yaşlı adam? Düşünce sakatlan da vardır; onların da sığınacak bir köşeleri olmalıdır.

Rudin ayağa kalktı.

- Teşekkür ederim kardeşim, diye sözünü sürdürdü, teşekkür ederim. Bu sözlerini hiçbir zaman unutmayacağım. Yalnız, böyle rahat bir köşeyi hak etmiyorum ben. Yaşamımı yıktım ve düşünceye de gerektiği gibi hizmet etmedim.

Lejnev:

- Sus! dedi, herkes doğanın kendisini yarattığı gibi kalır, ondan daha çoğu istenemez! Sen kendine "Serseri Yahudi" adım verdin; ama ne biliyorsun, belki de böyle sonsuza dek dolaşman gerekiyor, belki de bununla sen kendin de bilmediğin soylu bir görev yapmış oluyorsun; atasözü boşuna mı söylenmiş: "Hepimiz Tanrı'nın dindeyiz," diyor.

Rudin'in şapkasını aldığı görünce:

- Artık gidiyorsun, demek... diye sürdürdü. Bu gece burada kalmayacak mısın?

- Gidiyorum, hoşçakal. Teşekkür ederim. Sonum iyi olmayacak.

- Onu Tanrı bilir... Sen gerçekten mi gidiyorsun?

-r Gidiyorum. Elveda. Beni kötülüklerimle anma ve sana söylediklerimi unutma. Hoşçakal.

Dostlar kucaklaştı. Rudin hızlı adımlarla çıktı. Lejnev, odada uzun uzun ileri geri dolaştı, pencere önünde durdu, düşündü ve kısık bir sesle, "Zavallı," diye mırıldandı ve iskemleye oturarak karısına mektup yazmaya başladı.

Dışarıda bir rüzgâr koptu; korkunç bir iniltiyle eserek şangırdayan camlara çarpıyordu. Dünyayı uzun bir güz gecesi kapladı. Böyle gecelerde, çatı altında sıcacık bir köşesi olanlara ne mutlu... Ve Tanrı yersiz yurtsuz dolaşan serserilerin yardımcısı olsun!

26 Temmuz 1848 gününün sıcak bir öğle üzeri, Paris'te "Ulusal işlikler" başkaldırısı hemen hemen bastırıldığı bir sırada, Saint-Antoine Mahallesi'nin dar sokaklarından birinde, bir tabur asker bir koruganı ele geçiriyordu. Birkaç top ateşi, bunu artık yerle bir etmişti; buranın, henüz sağ olan savunucuları buldukları yerleri bırakıp kendi canlarını kurtarma kaygısında, devrilmiş bir yolcu arabasının delik deşik sandığının ta tepesinde, uzun boylu, eski ceketli, beli kırmızı bir şalla sarılı ve dağınık ak saçlı başında hasır şapka olan bir adam görüldü. Bir elinde kırmızı bir bayrak, ötekinde de eğri ve kör bir kılıç tutuyor; yukarı tırmanırken ince sesiyle bir şeyler haykırıyor ve bayrakla kılıcı savuruyordu. Bir Vensen nişancısı ona nişan aldı ve ateş etti... Uzun boylu adam bayrağı bırakıverdi; kendisi de, birinin ayaklarına kapanırcasına, çuval gibi yere yıkıldı... Kurşun yüreğini delip geçmişti.

- *Tiensl* diye koşan başkaldırııcılardan biri, yanına kine bağladı, *on vient de tuer le Polonais*. (*)

Yanındaki:

- *Bigrel* diye yanıt verdi, her ikisi de pancurlan kapalı, duvarları mermi ve şarapnel parçalarıyla alacalanmış bir evin mahzenine koşular.

Bu "*Polonais*" dedikleri, Dimitriy Rudin'di.

(*) Polonyalı.